

REDACTIA

Arad, Deák Ferencz-utca nr. 5.

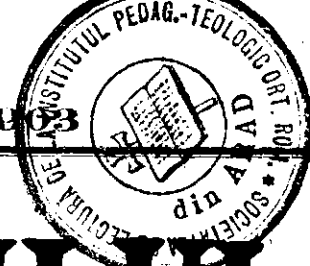
ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria:
pe un an . . . 20 cor.
pe 1/2 an . . . 10 „
pe 1/4 an . . . 5 „
pe o lună . . . 2 „

Nr. 1 de Duminică pe an
4 coroane.

Pentru România și străinătate
pe an 40 franci.

Manuscrisurile nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Deák Ferencz-utca nr. 10

INSERTIUNILE:

de un șir garmond: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b
de fiecare publicațiune.

Atât abonamentele, cât și
insertiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.

Telefon pentru oraș și comitat 502

Scrisorile nerăscrise nu se primesc

TRIBUNA POPORULUI

Lupta Românilor din comitatul Aradului.

Adunarea generală de toamnă a congregației Aradului. — În aducerea aminte alui Deák Ferencz. — Vorbirea lui Dr. Suci. — Ce spunea Deák și cum sunt Ungurii d'acum? — Raportul vicișpanului. — Furtună cum n'a mai fost. — Vorbirile fruntașilor M. Veliciu, Dr. St. C. Pop și Russu Șirianu. — Alegeri. — A doua furtună. — Ceartă între Unguri și Români. — Măcelul dela Șepreuș în adevărată lumină. — Votările. — Sfârșitul ședinței I. — A doua zi de luptă.

De când s'au pornit mai cu înverșunare în comitate luptele între Români și Maghiari, am avut multe zile înfierbântate. Dar ca cea de Mercuri, 4 Noiembrie, n'a mai fost! Patru ore întregi nu s'a auzit decât cuvântare românească și vorbitorii români așa adevăruri crude li-a spus celor dela stăpânire și Ungurilor cari îi susține în toate împrejurările, în cât s'au produs furtuni violente: toți au sărit în picioare, strigau, se certau, se amenințau și minile întregi fișpanul zadarnic suna clopotelul. Români au arătat toate fărădelegile și atât fișpanul cât și vicișpanul au căutat să scape îndrugând vorbe deșarte, pe cari însă fruntașii români îndată au arătat ce fără preț sunt și cât de mult se bat în cap ca sfânta dreptate și bunul simț.

Dar să povestim lucrurile așa cum s'au întâmplat.

Ședința s'a deschis, ca de obicei, de către fișpanul Urban, la orele 9 n. a. Sala e plină de lume. Români au ocupat locul lor de până acum. În fruntea lor încercatul luptător M. Veliciu, cu tinerii săi adjutanți Dr. Suci, Russu Șirianu și Dr. St. C. Pop

Intru pomenirea lui Deák.

Fișpanul, înainte de a se intra în ordinea de zi, ține să închine câte-va cuvinte pomenirii marelui bărbat de stat Deák Ferencz, care prin înalta sa înțelepciune a știut să împace pe Unguri cu familia domnitoare, ori mai bine: cu M. Sa Domnitorul nostru Francisc Iosif I, la adresa căruia se fac calde manifestări de alipire. Propune că deoarece în anul acesta se împlinesc o sută de ani dela nașterea lui Deák, congregația să exprime omagii protocolare memoriei lui.

Ungurii aplaudă toți. Români strigă «traiască» și făcându-se liniște, Dr. Ioan Suci ține următoarea vorbire:

«Onorată Congregație! Nimeni mai mult de cât noi nu va aprecia fenomenala activitate politică și ideile înalțătoare care l'au călăuzit pe Deák...»

Aci căți-va Unguri mai șovinisti încep să strige: «Magyarul, nem értjük» (Ungurește, că altfel nu înțelegem) ear alții strigau «El-ál, el-áll» (ceea-ce ar însemna că nu-i potrivit ce spune).

Români strigă atunci în cor puternic:

— S'auzim, s'auzim!

Fișpanul sună clopotelul și cu mare greutate se face liniște.

Dr. I. Suci (continuând) Imi pare însă rău că D-Voastră chiar când slăviți pe Deák, prin intoleranța de mai adineori și prin nerespectarea libertății cuvântului și a dreptului nostru înscris în lege de a vorbi în limba mamei noastre, batjocoriți spiritul lui Deák (așa e, așa e). Apoi unde est înv-

ătura ce ar trebui să aveți pe urma marelui bărbat de stat, dacă în felul acesta vroiti să ne tratați?

Ce urmași sunteți D-Voastră, dacă nu respectați spiritul conciliant al celui care va împăcal nu numai cu Casa Domnitoare, dar a căutat să vă apropie și de naționalități. Așa tratați D-Voastră principiile unui om care a fost mare mai ales prin desintere-sarea ce l-a călăuzit în toate acțiunile lui, având în vedere numai morala publică, pe când stăpânirea comitatului nostru se conduce pur și simplu de sprigul rudenilor și de alătea momente subiective, privind în noi, Români fruntași, niște simpli agitatori, deși noi nu cerem alta decât respectarea moștenirii marelui Deák, memoriei căruia ziceți că vă închinați.

D-Voastră nici când voim să exprimăm și noi elogii, nu admiteți limba noastră, pe când la 1871, răspunzând lui Nicolae Maximovics în Dietă, Deák eată ce a zis:

„Fie în țeară chiar 300 gimnasil, fie atâtea încât la îndepărtare tot de 6 mile să găsim unul, dacă în gimnasiul unui ținut nu se învață în limba aceluși ținut ori îndeosebi în limba poporului d'acolo, atunci suferă îndoială oare acel gimnasiu ajută ori nu propășirea?»

Să ne aducem aminte cât am luptat în copilărie din cauză că a trebuit să învățăm în altă limbă, străină, ear nu în cea maternă, și să privim cât de mult îi este acum tinerimei ușurată învățătura de carte prin faptul că se propune în limba noastră ungurească. Același lucru există însă și pentru celelalte naționalități!

Căci dacă li-am sili ca fiil lor, cari nu știu ungurește d'acasă, ori că știu puțin pentru-că în școlile elementare se propune în limba maternă, zic, dacă li-am sili să-și învețe copii ungurește: atunci în acele gimnasil ar fi cu neputință ca tinerii să se instruească, părinții zadarnic ar cheltui banii, copii zadarnic și-ar frământa mîntea.

Peste tot: dacă noi vrem să ne punem bine cu naționalitățile, apoi nu asta este calea: să le maghiarizăm cu orice preț, ci ca stările de lucruri din țeară să le facem plăcute și pentru ele. Pentru-că două lucruri sunt lămurite pentru mine: ar fi o barbarie fără Dumnezeu a voi să le nimicim chiar și atunci dacă n'ar fi așa numeroase, încât și din pricina asta e cu neputință să le nimicim. Ear să ni-le facem dușmane, nu ne este spre bine și interes.

Memoriei unui astfel de bărbat de stat luminat, ne închinăm și noi și totul ce am dori, este ca să vă pătrundeți mai tare de ideile lui, să le traduceți în fapte ear nu să vă laudați numai cu — vorbe.

În numele Românilor declar că ne asociem și noi ca să se înscrie în protocolul ședinței de azi omagii memoriei lui Deák Ferencz (aclamări unanime). Vrem să dovedim astfel că știm aprecia pe acela cari au luptat pentru pacea între cetățenii de toate neamurile ale patriei noastre, că urmăm sfaturile înțelepților patriei, că după-cum

în trecut n'am fost cu necredință față de patrie și lege, așa și acum binele patriei ne conduce în toate și dragostea de neam (aclamări călduroase din partea Românilor).

Raportul vicișpanului.

La raportul vicișpanului Dálnoky se încinge întâia discuție animată.

M. Veliciu își arată părerea de rău, că deși dela trista întâmplare din Șepreuș (Românii strigă: Măcel, măcel!) au trecut întocmai 181 zile, totuși d. vicișpan nici până azi nu știe ce s'a petrecut acolo (Rușine, rușine să-i fie!) ori dacă știe, nu are curajul să vină să ne spună, ci cu o afacere care a alarmat nu numai întreg comitatul, dar i-a mers vestea în țeara întreagă, căci așa ceva nu s'a întâmplat de mult nici chiar în Țeara Ungurească, d-sa mântue în vre-o zece rinduri din raport, spunând că în ziua de 7 Maiu a izbucnit o revoluție (Minciună! N'a fost revoluție ci au fost Români măcelăriți!) și că geandarmii folosindu-se de arme, 4 țărani au rămas morți.

„Ei bine, d-lor — urmează d. Veliciu — mi s'au dat să citesc multe rapoarte seci și banale, multe lucruri cinice, multe afirmări cari să indigneze și să provoace bunul simț, dar ca acest raport coadă de șoarice — Țerte-mi-se cuvântul — nu mi s'a dat să ved ceva mai fără șfială, ceva care să fie o așa sfruntare și batjocură a adevărului și dreptății.

Cu un cinism revoltător, d. vicișpan zice că la Șepreuș a izbucnit, cu prilejul alegerii de primar, revoltă (zendülés). Un neadever sfruntat.

Dar o revoltă nu poate izbucni așa, ca din senin, ca furtuna vara, ci trebuie să aibă antecedente, să se fi întâmplat ceva ce să pună în mișcare poporul nemulțumit. Adevărul este însă, că în ziua de 7 Maiu frații nostri din Șepreuș nu erau tulburați, ci s'au înfățișat la alegerea de primar în cea mai deplină pace, nici unul nici măcar un bêt nu avea cu sine. Ca să se poată deci motiva revoluția, ar trebui să fie dovedit că țărani au apucat sau rupt cel puțin un gard și cu parit dintrên-sul au dat năvală asupra primăriei. Ar trebui să se dovedească cel puțin atâtea, că țărani au amenințat și au prins de piept pe vre-un geandarm. Toate acestea nu s'au întâmplat însă, ci geandarmii au împușcat așa, ca să verse sânge românesc (Strigăte șgomotoase între Români: „Rușine și ticăloșie! Cere pedepsirea criminalilor“!) Va să zică a fost un măcel crud.

Ceea-ce însemnează că ni-se răpește prin astfel de terorizare sângeroasă libertatea exercitării drepturilor noastre de cetățenie: de a ne alege slujbașii satului! (Așa e, așa e!)

Dar asta treacă meargă. Mai grav este că dacă odată s'a întâmplat nefericirea, acolo, la sat, domni în centru, cel puși să păzească legile, trebuiau să caute pe vinovați și să-i pedepsească, să întrebe de cel orfan, rămași fără cap de familie și fără mamă, căci fost-a împușcată și mama a sease copii, și să se fi căutat a se întinde ajutor și mângâiere celor rămași în săracie neagră.

Ce vedem însă în schimb? Că nici la 181 zile după săvârșirea crimei, nimeni nu-i pedepsit, nu s'a făcut dec nimic pentru liniștirea sufletelor jignite, ba d. vicișpan nici un raport de da! Doamne n'a crezut de cuviință să ne prezinte, măcar că d'atunci și până acum s'a ținut și de două ori congregație extra-ordinară. Deși d-sa, suflet de poet, cum îl numiți, a doua zi după-ce s'a întors dela Șepreuș, trebuia să compună raportul și de grabă să ne convoace, să ne arate adevărul, să ne spună că a suspendat pe autorii morali ai crimei și că pentru alinarea suferințelor copiilor rămași goi și orfan, a dat ajutor grabnic. D-sa însă nici până acum nu știe ce s'a petrecut, ci vorbește în raport de 4 morți, pe când adevărul e că au fost măcelăriți 6 Români ear vre-o 12 au zăcut în pat, răniți greu, câte 2—3 luni

Va să zică ne înfățișează un raport fals. Trece peste o afacere, de atâtea însemnătate așa, cum rezolvă ori-ce act (Strigăte: Rușine, rușine!)

Onorată Congregație! Fiind-că așa știu, colegul meu Dr. Pop a făcut deja o propunere în această chestie, când vom debate și mai pe larg, întreb de-ocamdată pe d. vicișpan numai următoarele:

1) Care este cauză că nici după 181 zile dela măcelul din Șepreuș, d-sa nu ni-a prezentat raport?

2) Cum de nici până azi d-sa n'are cunoștință că măcelului au căzut jertfă 6 Români?

3) Cum de trece d-sa în raport așa ușor peste nefericirea asta?

4) Dacă a făcut cercetare, care este rezultatul?

5) De ce n'a adus aici actele, pe cari de altfel le cerem de urgență?

6) Cum socotește să fie ajutați orfanii rămași pe urma celor măcelăriți?

Termin declarând, în numele tuturor tovarășilor români, că nu primim raportul vicișpanului.

(Aprobări entusiaste)

Răspunsul vicișpanului.

Vicișpanul Dálnoky zice: Deoarece în afacerea aceasta s'a făcut propunere separată, ce se va debate îndată, voi răspunde la întrebările puse și la toate acuzările în decursul debaterii ce vor urma.

Fișpanul declară primit raportul vicișpanului.

Românii sar atunci toți furioși și protestează cu bărbăție.

Dr. St. C. Pop, Russu Șirianu și Dr. Suci protestează că astfel li-s'a răpit dreptul de a vorbi, căci fie-care ceruse cuvântul să vorbească asupra raportului,

— N'am auzit că ați cerut cuvântul, — se scuță fișpanul.

— Apoi eală: ascultă acum, — zice Russu Șirianu.

— Nu mai dau cuvântul nimenui, raportul l-am declarat primit. Nu retrag enunțarea făcută.

Se naște atunci din nou un șgomot asurzitor.

— Asta nu merge!

— Scandal!

— Rușine!

— Protestăm! — s'aude din partea Românilor. Se bate în masă cu putere.

Unit lovesc cu scaunele, fișpanul sună într'una clopoșul.

Protonotarul Schill vrea să refereze asupra punctelor puse în ordine de zi. Incepe de vre-o cincă ori după o altă, Românii însă nu-l lasă, ci cuvintele lui se înecă în visorul de protestări românești.

Abea într'un târziu poate ajunge la cuvânt fișpanul Urbán, care citește din regulament § ul 34 privitor la pedepsele ce pot ajunge pe cei cari vatămă aici pe cine-va ori împedecă mersul desbaterilor (pedeapsa sună: eschidere dela ședință și 200 coroane în bani).

Veliciu. Cer cuvântul la regulament!

Fișpanul nu dă însă cuvântul.

Românii din nou protestează și dintre ei Dr. Suci, Dr. Pop și Russu Șirianu se înscriu să vorbească la punctele asupra căror referență protonotarul Schill.

Eară dare suplimentară.

Protonotarul propune în numele comisiei permanente primirea bugetului pe anul 1904 precum și a se încuvința 30,000 ca dare suplimentară pe seama maririi fondului de pensie al slujbașilor dela comitat.

Dr. Suci. Onorată Congregație! Credincioși purtării noastre din trecut și având în vedere mai ales sărăcia poporului român din comitat, noi nici de data asta nu vom vota nimic drept dare suplimentară. N'am vota nici când ar fi vorba despre lucruri mai trebuincioase, dar încă să votăm pentru sporirea fondurilor slujbașilor slabi ai comitatului nostru.

Aci o droaie de înteruperi se făcură din partea mai ales a slujbașilor. Dr. Suci face atent pe fișpan să ceară îndată ca fiscul să pornească cercelare împotriva acestor gălăgioși, ear nu numai Românii să fie amenințați când înterup.

Urmează apoi:

Și când ni-se cere să dăm eară dare nouă? Când bieților Români, cum s'a întâmplat la Agriș, li-s'a luat și ușa dela casă pentru darea directă. Sermanii săteni nu pot plăti nici darea către stat, și să mai punem acum dare pentru ca slujbașii și de altfel gras plătiți și nu prea rupți cu lucru, să albă și mai mult în ce se îmbuiba (Așa e, așa e!)

Propun dar ca întâu de toate aceste două puncte să se desfacă, pentru-că altfel dacă s'ar vota odată asupra lor, s'ar nimici la minister votul, și a doua: propun respingerea cererii de nouă dare suplimentară.

Asupra propunerii mele cer să se facă votare nominală (Presintă și lista subscrisă de 20 Români cari se asociază la cererea votării nominale.)

Dr. St. C. Pop ține o înflăcărată vorbire unguște, arătând toate fărădelegile ce să săvârșesc la comitat și biciuind îndeosebi indolența slujbașilor, din cauza cărora plătim aproape un milion coroane pe urma furtișagurilor lui Krivány. Și unor asemeni slujbași să mai dăm? Dar pentru asemeni oameni pacat și de plata ce trag. Pe d'asupra nu mai dăm nici un ban.

Se naște apoi o dispută cu fișpanul, care îl întreabă dacă intenționat a folosit cuvintele aspre la adresa slujbașilor. Dr. Pop între aplausele Românilor răspunde că da, intenționat dar n'a vatămat pe nimeni, ci a înșirat, numai fapte. Ori nu se poate zice că a fost hoț ordinar Krivány ear colegii lui neglijenți căci 15 ani d'a rândul n'au observat hoția?!

După ce mai vorbește dr. Suci, Fișpanul declară că primește propunerea lui Suci de a se despărți cele două puncte și orânduște votare nominală asupra punctului 4 (darea suplimentară)

Eală Românii cari au votat într-o potrivă:

1. Aug. Beleş, preot. 2. G. Bogdan, 3. Pera Crăciun. 4. D. Popovici, preot.

5. G. Petrovici, preot. 6. St. Russu 7. St. Siclovian. 8. Axente Secula. 9. St. Tămășdan. 10. G. Turic. 11. Ilie Urs. 12. I. Vertanc. 13. Vas. Alb. 14. Dr. C. Ardelean, avocat. 15. Ignat Vlădan. 16. Aug. Boțoc, învățător. 17. Todor Borod. 18. S. Braja. 19. S. Buda, primar. 20. I. Bulza. 21. G. Ciobriș, preot. 22. R. Ciorogar, director seminarial. 23. Iosif Dan. 24. Fălcușan T. 25. I. Franco 26. I. Giorgia, protopop. 27. I. Groza, protopop. 28. I. Groșorean, învățător. 29. I. Herbay, director al băncii de as. „Transilvania“. 30. Dr. I. Hotăran, avocat. 31. Dr. Ispravnic, avocat. 32. A. Iancu, preot. 33. Cherecheș V. 34. N. Lăzărescu, primar. 35. Tr. Magier, preot. 36. I. Micloși, preot. 37. Pascu Moț. 38. St. Moț. 39. Iacob Musca, învățător. 40. D. Muscan, preot. 41. I. Ognian, preot. 42. N. Pap, notar p. 43. V. Popovici, preot. 44. I. Popovici, preot. 45. Dr. St. Pop, avocat. 46. I. Petran, profesor. 47. G. Pap, preot. 48. Russu Șirianu, publicist. 49. G. Serb, asesor cons. 50. Dr. I. Suci, avocat. 51. Secula Sever, ases. ref. 52. Grigorie Mladin, preot. 53. Alesandru Pașca proprietar. 54. Ale. Țăran, 55. G. Telescu, protopop. 56. T. Terebenț, preot. 57. Laurentiu Todor, preot. 58. Dr. I. Trăilescu, protopop. 59. P. Truța, avocat. 60. Amb. Ungureanu, preot. 61. Tr. Vațan, preot. 62. P. Vanc, învățător. 63. M. Veliciu, avocat. 64. Proc. Givulescu, protopop. 65. Prot. Givulescu, învățător.

E de regretat că mulți alții se împrăstiaseră prin oraș, șau lipsit astfel dela vot.

Ungurii, se înțelege, erau mai mulți și astfel întrunind majoritatea, căci toți domni (cămătarii și belitorii cum li-a zis „Függetlenség“ dela 10 Maiu) și notarășii, — votaseră darea, bietul popor, cu toată lupta bărbătească a fruntașilor, va fi pus earășt la bir nou!... Fie aceasta ș'un învăț, ca în viitor să aleagă nu notarășii și fibrae, care votează după porunca fișpanului, ci Români cu inimă... Nu ca Beles János, singurul zis Român care a votat cu Ungurii... Românii l'au și huiduit ca p'un păcătos.

Punctul 3 (bugetul comitatului) se votează prin sculare.

Se alege apoi cu aclamare asesor la masa orfanală d. Crețu ear pretor Hajdu (în locul lui Dr. G. Popa, demisionat).

Măcelul din Șepreuș.

A urmat la ordinea zilei propunerea lui Dr. Stefan Pop în chestiunea măcelului îngrozitor din Șepreuș.

Umbrele morților din Șepreuș s'au ivit în sala comitatului din Arad ca să mustre conștiința neagră a acelor cari li-au răpit vieața.

Propunerea lui Dr. Pop.

Schill, protonotarul, citește propunerea lui Dr. Pop care este următoarea:

În tenoarea dreptului meu basat pe § 50 Art. de lege XXI: 1886 și § 24 al regulamentului intern fac următoarele propuneri.

1. În considerare, că conform § 78 Art. de lege XXII: 1886 președintele scaunului de urbarie are drepturi și datorințe de a conduce alegerea și a grigi de susținerea ordinii, președintele scaunului și-a călcat aceasta datorință atunci, când conducerea a concretizat-o un bărbat adios și urgisit înaintea poporului, ear susținerea ordinii a predat-o jendarmierii, carea compusă din oameni tineri, au ucis oameni nevinovați în dragă voie; în considerare, că domnul fibiriu a candidat un om urgisit înaintea poporului, care în anul 1901 a fost amovat din postul de jude de lege și în anul 1902 i-sa nimicit alegerea de jude, propun, ca din sînul adunării generale să se eximită o comisiune de cel puțin 7 membrii pentru investigarea lucrului, ear contra fibirului să se ordoneze investigarea premergătoare procedurii disciplinare.

2. Considerînd, că târziu după măcelul săvîrșit în 30 Maiu a. c., s'a ținut adunare extra-ordinară comitatensă, și conducătorii nici amintire n'au făcut de aceste evenimente triste, nici, dispoșiți pentru alinarea miseriei acelor familii, a căror capi au căzut victimă măcelului, adunarea generală își exprimă mîhnirea și dă vot de blam conducătorilor comitatului.

3. Considerînd, că măcelul s'a în-

tîmplat în urma uneltirilor comise de fibiriu și în urma călcării legilor din partea sa, propun ca imediat să se voteze din cassa centrală a Comitatului sume mai considerabile pentru familiile victimelor și pentru cei vulnerați grav în acest măcel. Totodată să fie recercat ministeriu de interne, care este responsabil pentru faptele jendarmilor săi, a desdăuna în mod cuvenit familiile victimelor.

Comisia se declară însă pentru respingerea propunerii lui Dr. Pop.

Dr. St. Pop motivează pe larg propunerea și în termenii cei mai energici vestește selbătăciile săvîrșite la Șepreuș, precum și purtarea puțin omenească a celor cari trebuiau să pedepsească pe ucigași ear pe nenorociții rămași pe drumuri, orfanii și săracii, să-i fi ajutat.

Vicișpanul răspunde că el nu putea face mai mult de cât a făcut, de oare-ce afacerea a luat-o în mîni procurorul.

Vorbirea lui Mihai Veliciu.

Am învățat noi, naționalitățile din Ungaria, o știm bine, că exercitarea drepturilor cetățenești merge cu greu, pentru-că libertățile publice sunt nu numai restrânse, ci pot să afirm cu toată pozitivitatea, exercitarea lor atîrnă de regulă dela bunul plac al organelor administrative, cari cred, că dreptul bietului țeran în constituția țării, formează patrimoniul d-lor, cu cari se pot juca ca și cu o păpușă.

Am văzut d-lor, foarte multe alegeri și pot să susțin cu conștiința curată, că abea am observat alegere liberă.

Vorbesc d-lor, mai ales despre alegerile cari să întîmplă prin comune, despre alegerile de antistii și municipale și îndeosebi înțeleg de astă-dată alegerile de juzi, medici și notari, unde administrația comitatului în cele mai multe cazuri, trage dungă peste dorința alegătorilor, de care își bate joc, căci numai pe acela nu-l candidează care are consentimentul poporului — ear conducătorul alegerii ca să dea faptele sale aparent legală, în special la alegerea de notari să năpustește formal asupra bieților, aspirații, pe cari îi silește în deosebite forme și chipuri, să se retraga, ca șeful volnicos să aibă motive de scuze.

Recunosc d-lor, că litera legii, dă pretorului dreptul de a candida pe notar și pe jude comunal. Aceasta dispoziție a legii însă nu s'a creat, cu intenție de a se face abuz de ea pentru excluderea celor buni dela candidare, ci s'a creat în interesul bunei administrații. ca cei buni, aceia pe cari poporul îi voește, dacă au calificarea recerută, să fie oare-cum moralicește ajutați.

Ei dar în realitate nu este așa și nu va fi nici odată, până când executarea legii este pusă în mîni slabe, ori nedemne.

Am petrecut cu atențiune modul cum s'au făcut mai multe candidări, am petrecut cu atențiune modul a nu de mult întîmplatei candidări de notar în Galșa și m'am convins că chiar acela n'a fost candidat pe care poporul l'a dorit și nu s'a candidat zice-se, pentru ca să se căpătuiască un agreeat al stăpînirii, dar rău văzut la popor.

Poporul însă bun și deștept, n'a intrat în cursă ci a ales pe un al treilea; lăsînd pe Maria Sa fibiriu și pe tovarășii săi, cu buzele umflăte!

Câtă supărare, cât necaz produce astfel de procedură, o știu numai aceia cari trăesc între popor, cari au suflet și inimă pentru dînsul și-i înțeleg toate palpățile inimii.

Unde din ori-ce motive nu pot ajuta cu candidarea și totuși își au omul de obicei urgisit de popor și pe care vreau să-l aleagă, acolo recur la alte mijloace.

De ce mijloace se folosesc șefii cercurilor: protopretorii — onoare excepțiunilor! — la astfel de alegere, când vreau să suprim voința alegătorilor, ne servește cu dovezi foarte triste și foarte dure, alegerea de jude, întîmplată în Șepreuș la 7 Maiu 1903.

O alegere ca asta, unde să se fi vîrsat atîta sînge nevinovat, unde să se fi stins atîtea vieți inocente, nu s'a mai întîmplat nicăiri. Casul de mai anțerți din St.-Ana este dureros, foarte dureros, dar măcelul dela Șepreuș nu are păreche; acel groaznic măcel va rămănea în veci ca o pată neagră pe administrația comitatului Arad, din aceste vremuri.

Dar domnilor, ca să înțelegem mai bine afacerea, ca să vedem cu toții hărni-

ciile administrative din cercul Chișineului, cari au culminat în alegerea de jude dela 7 Ianuarie 1903, dați-mi voie să vă expun și antecedentele, alegerii, căci numai așa veți înțelege bine câtă ticăloșie și-a jucat mendrele la alegerea aceasta de jude.

Comuna Șepreuș, este o comună mare, cu locuitori buni și paclnici, muncitori sîrguincioși și harnici, însă au puțin pămînt căci pămîntul este în mîna proprietarilor mari.

Și totuși pe aceasta comună a trebuit s'o ajungă o nenorocire atît de mare!

Favoritul d-lui fibiriu la alegerea de jude, a fost de multă vreme membru în antistia comunală. Se simțea peste măsură fericit, că se poate freca de casa comunală și că are ocazia ca antistie comunală, să se tîrîe în sus, să sîrute mîinile la cei mai mari și mai tari și în aceiaș vreme față de cei slabi să dea pe voinicosul. Așa a făcut Domniul de pămînt îl aveau în drag, ear poporul să ferea de dînsul, ca de ucigă-! crucea.

La restaurația din anul 1899 Pêrv Florea Lica, și-a văzut visul cu ochii, a ajuns să fie candidat de jude; însă căzut față de Petru Matea și nu s'a putut alege decât de jude procesual.

Ca jude procesual Pêrv Florea Lica nu s'a putut împăca cu situația, îi deroga ca Petru Matea să fie jude care după-cum credea dînsul, are numai puține aptitudini.

Asfel judele mic îi făcea greutăți jdelui mare până ce au ajuns de pe a ambii așadar și pe Pêrv Florea Lica, autoritățile lor superioare i au amovat din oficiu pentru purtarea lor necuviincioasă. Hotărîrea comisiei prin care Pêrv Florea Lica s'a aflat nedem de a fi jude comunal, s'a adus în 12 April 1901 sub Nr. 811/1901.

Poporul, în marea lui majoritate s'a bucurat că comuna a scăpat de Pêrv Florea Lica.

Bucuria însă n'a ținut mult, căci la restaurarea din Ianuarie 1902, acelaș fibiriu, care înainte cu câte-va luni l-a fost amovat, l-a candidat pe Pêrv Florea acum de jude primar, deși fusese declarat bețiv, bătaș, om de potcă. (Rușine să-i fie).

La alegere s'a întîmplat cele mai mari volnicii și fără de legi pentru-ca omul agreeat al domnilor să poată fi scos ales. (Așa-i!)

Și l-au ales cu o majoritate de câte-va voturi contra lui Mihai Incicău om paclnic și cinstit, pe care l-a dorit mulțimea imensă a locuitorilor.

La ales astfel că:

1. alegerea a fost desfiptă pe 16 Ianuarie d. a. la 3 ore, însă s'a cefteuit în 17 Ianuarie;

2. au votat pe Pêrv Florea Lica, fără a avea drep electoral;

3. unii membrii ai comisiei, adunătoare de voturi au exercitat influență nepermisă la alegere;

4. Au votat și morții respective în locul celor morți;

5. mulți înși au votat de mai multe ori;

6. mai multe voturi date pe Mihai Incicău, sau scris ca date pe Pêrv Florea Lica;

7. figurează ca votanți pe Pêrv Florea Lica și d'aceia cari absolut n'au votat.

În acest modru și cu astfel de mijloace a fost Pêrv Florea Lica ales în 1902; alegerea apelându-se, s'a nimicit, însă cu toate acestea, deși a fost nimicită alegerea, Pêrv Florea Lica până în 21 Martie 1903 a tot făcut slujba de jude. A trebuit să vină poporul cu instanță separată ca să-l delature odată din scaunul de jude.

Va să zică protectorii lui, l-au fost ținînd cu sila la casa satului.

Alegerea cu pricina a fost odată fixată pe 6 Martie, mai apoi pe 16 Aprilie și în fine pe 7 Mai.

Acestea domnilor sunt fapte, cari se pot dovedi cu acte și dacă poliții am aici la mîna decisele oficioase pe cari vi-le pot ceti. (Voci: Nu e lipsă! Credem și știm! Șgomot între Unguri).

Cu chin și cu val, călcînd din călcare în călcare de lege, au ajuns autoritățile cercului, la ziua fatală, ziua de 7 Mai, când administrația cercului Chișineu a voit cu tot prețul să scoată din urnă ca ales de primar pe favoritul său. (Românii: Așa-i! Așa-i!) pe acel favorit, pe care cu câte-va luni mai înainte îl amovaseră, constatînd că nu est vrednic de a lua loc între antistieile comunale. (Șgomot între Români. Fișpanul sună).

Cum a fost cu puțință ca un om ca acesta între astfel de împrejurări să fie candidat la postul de jude, las să ghiciți D-voastră, căci eu o faptă ca și asta n'o pot aduce în conglăsiuire nici cu spiritual legii, nici cu sfaturile moralei după-cum

nicl cu postulatele unei bune administrații. (Românii: Așa-i! Așa-i!)

Dar destul că l-au candidat și pentru-ca să-i asigure alegerea, pentru-ca să și bată domnul fibiriu joc de dreptul electoral, a comandat la Șepreus o sumedenie de geandarmi. (Voci dintre Români: Nemernic! Uciagașul! Fișpanul sună).

O sumedenie de geandarmi a fost dusă acolo pentru-ca să sugrume libertățile cetățenești. (Românii: Așa-i! Așa-i!)

Țăranul român ca să-și execute drepturile cetățenești n'are lipsă de geandarmi, de geandarmi au lipsă acela, cari vreau să ne confişte libertățile publice, cari țin a avea drept să se joace cu dreptul nostru electoral ca și cu o figură de șac.

Suntem în 7 Mașu 1903.

Alegătorii se prezintă, ca și la biserica în haine de sârbătoare, nu duc cu dinșiți nici măcar bătuca lor îndatinată, căci cu 2-3 zile înainte de alegere li-se dăduse cu toba de știre, că la locul de alegere să se prezinte alegătorii cu mâinile goale

Dl protopretor firește, candidează pe agreatul său și al câtor-va mari proprietari din loc, pe faimosul Pêrv-Florea Lica, dar a atlat de bine a candida și pe omul poporului pe Iosif Matea.

Măria Sa Domnul fibiriu apoi, ca să-și poată fuma țigara mai în tignă, se retrage într-o a treia odaie dela locul de votare, unde în jurul convivorilor face și se petrece cu anecdote, află cu cale a exmite o comisie pentru culegerea voturilor sub președinția amicului său dlui Rozvány József, om pe care poporul nu-l are drag, — pentru-ce, nu știu cu toată pozitivitatea, dar mi-se pare pentru-că Pêrv-Florea s'ar fi tot laudat, că orî îl va voi satul orî nu, el Pêrv-Florea va cumpăra pământul dlui Rozvány pe seama satului, respective pe seama foștilor urbanialiști (Sgomot între Români)

Se începe votisarea și decurge în cea mai mare liniște, până ajung la numărarea voturilor.

Bărbații de încredere mărturisesc, că după-ce se răriseră foarte votanții ba nu mai veniau de fel, Dl Czátán János junior, care deși n'a fost membru în comisiune s'a prea interesat de votare, a propus președintelui să încheie votisarea și să numere voturile. La ce președintele comisiunii a zis, mai așteptăm 10—15 minute. Au mai așteptat. După-ce au trecut aceste minute, au încheiat votarea și din numărarea voturilor a rezultat că Iosif Matea, omul poporului, are 3 voturi majoritate.

Constatat acest fapt, protectorii lui Pêrv-Florea au început a da cu pumnul în masă și a striga: „dacă-i așa, mai avem vreme, mai putem vota“. (Sgomot între Români).

Intr'astea rezultatul alegerii a ajuns în urechile alegătorilor de afară. Unii chiar spun, fiind gata a jura, că domnul protopretor ar fi comunicat, că Iosif Matea are cu 3 voturi mai mult.

Totuși D-sa, care pe când s'a fost făcut numărarea de mai înainte a voturilor nici n'a fost în sala de votisare, a dispus, să se mai continue votisarea. Au început apoi a se vota cu plenipotențe, cari așa se zice se fabricau într-o chilie laterală la casa satului; le fabrica învățătorul Mihai Pêrv, fratele lui Florea-Pêrv Lica.

Văzând oamenii lui Iosif Matea că vin pe rând de votează cu bucați de hârtie pe cari le numeau plenipotențe, Mihai Suciu a lăsat a mers la fibiriu și i-a spus faptul, ear fibiriu i-a zis: „aduțel și voi veduțe dacă aveți“. Omul a înțeleș literal cuvintele și eșind din sala de votare prin șirul de geandarmi postai pe ambit, a mers jos în curte să cheme pe veduța Sofia Henț, la vot.

Când a trecut printre geandarmi nu i-s'a întâmplat nimic, când însă peste câte-va minute s'a rentors Suciu Mihai, ca să meargă în sala de votare, un geandarm Pa primit cu baioneta, sfircându-i jocul și rânindu-l la picior. (Voci între Români: Bestii! Fiare sâlbaticie!)

Petru Suciu, fiul lui Mihai Suciu fiind lângă tatăl-său și văzând că-i amenințat, a strigat: „dați pace acestui bătrân, că nu vă face nimica“ și cu o lătuță a luat pe tatăl-său și l'a dat în lături dinaintea puștii, astfel a ajuns Mihai Suciu earăși în ambit dar tot atunci a auzit detunăturile puștelor și uitându-se spre curte și-a văzut fiul scâldat în sânge și dându-și sufletul.

Dr. Stefan C. Pop: Canali! Oamenii fără Dumnezeu!

Dr. Sever Ispravnic. Pentru sângele acesta nevinovat, veți răspunde încă!

Dr. Ioan Suciu: Fi-va încă „Tetemre hivas“!

(Se naște un sgomot colossal. Fibiriu! Csukay e amenințat de Români. Fișpanul sună. Liniștea nu se poate restabili.)

Fișpanul: Indrum la ordine pe Stefan Pop și pe Dr. Ispravnic.

Mihai Veliciu: Să vă citesc pomelnicul acelora cari au murit în urmarea măcelului dela Șepreus — sunt:

1. Todor Toma de 37 ani.
2. Petru Suciu „ 29 „
3. Vasile Suciu „ 35 „
4. Ioan Turcuș „ 28 „
5. Soția lui Micula Veliciu n, Tudura Suciu.
6. Toader Cipoș „ 61 „

Au fost răniți:

Iosif Veliciu, Micula Veliciu, Petru Henț Doli, Ioan Henț Doli, Gabor Pavela, Lupiș Ganiș, I. George Pêrv a Toderesit, Ioan Horga, Todor Suciu și Petru Selagian.

Inainte de ce i-am parenta pe cei morți și ne-am exprima regretete față de cei răniți, să ne mai întoarcem la rezultatul alegerii.

Am studiat actele alegerii și am atlat că după protocolul de alegere Pêrv Florea Lica, pentru care s'a vărsat atâta sânge nevinovat a învins numai cu 6 voturi. Bine n'neles, după ce odată s'a fost încheiat votarea și s'a fost anunțat, că Iosif Matea are 3 voturi majoritate.

Să vedem acum cum s'a produs majoritatea de 6 voturi a lui Pêrv Florea Lica?

Abstrag aci dela baionete, abstrag dela împrejurarea că în interesul alegerii lui Pêrv Florea s'a corțeșit în cel mai infam mod, amintesc numai faptul că în favorul lui Pêrv Florea s'a votat cu 33 plenipotențe, dintre cari numai una este redigată în ordine fiind provăzută cu doi martori, mai sunt 4 provăzute cu iscălituri proprii, celelalte toate date din aceeași zi, puține cu cruce lângă nume, multe fără tragerea crucii și la toate figurează ca unicul martor Mihai Pêrv învățătorul fratele candidatului domnesc. Așa sunt: 25 plenipotențe date din 6 Mașu fără semnul crucii, fără martori, eară numele acelaia ce dă plenipotența este scris de Mihai Pêrv fratele lui Pêrv Florea Lica.

Plenipotențele acestea cele mai multe sunt false dar chiar să nu fie false numai acelea provăzute cu doi martori s'ar fi putut primi, celelalte nu, căci nu sunt redigiate după lege. (Așa-i).

Domnul Csukay protopretor zice, că nu știe câte plenipotențe i-s'a dat, a zis că nu le-a numărât și n'a căutat de sunt orî nu bine redigiate. I-a fost destul știrea, că acelea plenipotențe se vor valida în interesul clientului său. (Românii: Afară trebuie aruncat! Nu-l tolerăm aci pe criminalul asta! Ce-ai făcut în Șepreus, mizerabilule? Fișpanul sună. Csukay stă palid și stupid la gravele amenințări.)

Când am venit noi în chestia limbii, ne-ați pândit ca pe oi pe dinaintea mesei presidiale aci în sală, n'ați dat crezământ declarațiilor noastre date în scris, când este însă vorba ca voi să călcați legea, să vă bateți joc de dreptul nostru toate sunt ertare.

Datorința și dreptul protopretorului este a conduce alegerea. Legea sună: „A választás vezetésével és a rendkintársának joga és kötelessége a tisztújító szék elnökére tartozik“ 1868 XXII t. cz. 78 §. — Tot ce se întâmplă la alegere trebuie să se întempe cu știrea și învoirea conducătorului alegerii, în cazul de față a protopretorului Csukay, dacă sunt geandarmi, putere armată, asta încă stă sub conducerea lui.

Ce a făcut protopretorele Csukay? A exmis o comisie și un president odios la popor și fără praxă în alegere (Românii: Rușine să-i fie!)

S'a retras apoi din sala de votare în a treia odaie

A suferit orî a dispus să se continue votarea după ce a fost încheiată odată.

A primit plenipotențe netemeinice, fără formele legii, despre care o cercetare conștiințioasă va dovedi că sunt false. (Românii apostrofând pe vicșpan: Ce ai cercetat la Șepreus? Ai fost să înceseți diurne! Călitul acesta de om rîdea cinic, ceea-ce a revoltat pe Români. Fișpanul abia face liniște.)

Alegătorii sub tot decursul alegerii s'au purtat ca niște sfinți, nici cu fapta nici cu vorba și nici măcar prin mișcări poporul n'a provocat pe geandarmi și totuși s'au pușcat asupra lor ca și când ar fi fost vrăbii sburătoare.

Dr. Pop: Sângele acesta cere răsbunare! Noi nu uităm! Suntem ține minte!

Fișpanul: Indrum pe dl Pop la ordine! (Sgomot mare între Români).

Mihai Veliciu: În ce măsură este vinovat, în ce măsură o să se uște pe sufletul conducătorului alegerii sângele nevinovat vărsat la alegerea de jude în Șepreus întâmplată la 7 Maș, va dovedi o cercetare disciplinară, care trebuie nesmintit să se ordoneze și să se efectuească prin o comisie, exmisă chiar de aci din sinul congregației. (Românii: Așa-i!)

Acuma d-lor după-ce v'am expus astfel lucrul, să ne întoarcem la cei 6 morți nevinovați prin imbecilitatea administrației. (Românii: Așa-i! Așa-i! Bravo!)

Inchipuți-vă d-lor o masă din aceasta sală, de ex acea la care șade dl Csukay, protopretorul, eroul zilii, drept catafalc, pe aceea 6 morți, și morți în mijlocul folosirii dreptului lor de cetățeni. Uitați-vă la dinșiți și numai decât veți convinge în ce mână păcătoase ori slabe, neputincioase pentru a apăra libertățile publice, este pusă executarea legii. (Românii: Așa-i! Așa-i!).

Parcă ved și acum curgând sângele nevinovat, morții acoperiți cu pae, ca porcii, ear orfanii și veduțele plângând de țise slășia inimă. (Românii: N'au aștia inimă! Sunt păgâni!)

Uitați-vă la ei și laudați era, când sub stăpânirea lui Széll ministru președinte și de interne, a fișpanului Urbán Iván a vicecomitelui Dálnoky Nagy Lajos și a protopretorului Csukay — se poate așa ceva întâmpla în anul Domnului 1903. (Românii: Frumoasă cinună!)

Aceste sunt dovezi despre hărnicile administrative ale comitatului Arad, acestea dovezi strigă după resplăță în cer și pe pământ. (Românii: Așa-i! Așa-i! Bravo!)

Poporul cel mai bun, cel mai supus nu poate fi batjocorit în așa formă, deci facă-se lumină, ear lumină numai prin propunerea amicului meu Dr. Stefan Pop se poate face.

Domnilor, vorbesc ocărmitorii comitatului de „zendülés“ așa povestește vicecomitele, ear într'un raport făcut comisiei administrative, după-cum am auzit s'a zis că veleități socialiste au îndemnat poporul la revoltă.

Nici una nici alta nu este adevărată. Aștăți-ne domnilor dela conducerea comitatului ce a făcut poporul? A bătut pe cineva, a aruncat pe geandarmi cu petriți, vrut-au să le iee puștile, ori pusus au la harță cu dinșiți? Nici una, nici alta poporul n'a votat după placul dlui fibiriu.

Dacă poporul ar fi fost condus de sentimentul acelora cari au avut datorința, a apăra libertățile publice în Șepreus, de bună seamă nu rămânea peatră pe peatră din casa comunală unde s'a închis protopretorul fără motiv și nu rămânea nici urmă de geandarm. (Românii: Așa-i! Așa-i!).

Dar bietul popor blând, ascultător, nici chiar în modul cel mai violent provocat, n'a eșit din barierele legii.

Adevărat este că după-ee dl protopretor a văzut morții, căzuți fără vina lor, în casa comunală cu față schimonosită s'a întors cătră adoratul său, cel ales cu vicșeg, cu călcarea de lege, și a cărui alegere s'a pectluit cu sângele atâtor nevinovați, a exclamat: „Vezți, bată-te D-zeu, unde m'at adus acuma, este val de capul țeu și al meu. Ți-am tot spus să abziți și n'ai vrut“.

Acestea cuvinte le-a zis dl protopretor dela a cărui voință a atârnat să fie orî un Pêrv Florea eandidat. Dacă dela dînsul a afirmat să nu-l candideze, de ce a trebuit să exclame în modul de mai sus eu nu știu, cercetarea va dovedi.

Geandarmii și cătanele au sărăcit și mai tare satul Șepreus, nu cred să poată liniști conștiința sufletului celor păcătoși, celor ce au abusat de putere, ear dacă o liniștește atunci la tema asta nu mai am nimic de zis.

Astfel stând treaba domnilor, este clar, că în astfel de administrație nu putem avea încredere și că noi pe cari ne numim voi agitatori, ci voi cari sunteți chemați a executa legea, fericiți comitatul, compromițati în afară cinstea țerii și nimic și cea din urmă speranță într'un viitor mai bun.

Exerciarea drepturilor civile și cetățenești, dacă cetățeanul vrea să se folosească de ele după bunul lor plac, trag după sine temniță și plumb. (Românii: Așa-i! Așa-i!) ca și în cazul dela Șepreus. Va să zică libertățile noastre publice cetățenești le-ați atârnat de țevile puștilor geandarmilor. (Românii: Așa-i! Așa-i! Bravo!). Constatez aceasta spre cea mai

mare glorie a administrației de azi din comitatul Aradului. (Frenetice aplause între Români).

Cu atâta aș fi isprăvit expunerile mele, dar mai am în legătură cu asta și un punct care s'ar putea numi subiectiv, eu însă nu-l consider de atare.

Dar ori-cum l-ați explicat, eata; vi-l comunic în toată sinceritatea.

Știrea despre măcelul din Șepreus, s'a răspândit ca fulgerul în țara întreagă.

Intre cei greu răniți au fost și neamuri de-ale mele căci sunt din Șepreus, între alții Iosif Veliciu în al cărui corp au intrat trei gloanțe, dar mulțumită lui Dumnezeu, după suferințe de 2 luni s'a vindecat și azi e teafăr, bag-seama s'adeverească zisa poetului: „Românul are șapte vieți în peptu-i de aramă“. (Aplause entustaste între Români).

Când s'a răspândit vestea despre măcelul dela Șepreus, unii, prietenii buni ai Românilor și ai păcii ar fi zis: „lötték Seprösön egy Velicset is, de mi haszon, mert nem a valódit lötték“. (Românește: Impușcat-au în Șepreus și pe un Veliciu, dar ce folos dacă n'au impușcat pe cel adevărat).

Nu știu acela orî aceia ce au crezut, la cine a țintit Unii zic că la mine, eu însă numai într'atâta iau act despre exclamația asta, încât este semnificativă pentru raporturile noastre din comitat, alt-cum nu. Care va să zică, cine luptă pentru respectarea legii este vrednic de plumb. (Sgomot mare între Români. Fișpanul sună).

Dacă la mine s'a referit alusiunea, nu-mi pasă, astfel de insanități nu mă terorizează și nu mă va teroriza nici-odată! (Aplause însuflețite între Români).

Ce folos are neamul meu de mine, neamul meu, poporul românesc este chemat să judece. (Trăiască Velici, resună sala de strigăte Românilor).

Una însă s'o știți domnilor, dacă s'ar fi făcut alusiune la mine, să o luați la cunoștință că lipsa mea din șirul combatanților, firește dacă ar urma, ar simți-o foarte mica mea familie care și-ar perde pe ocrotitorul și agonisătorul până de toate zilele, dar poporul românesc n'ar simți o nici-odată, căci Velici este numai un nume care se valorează cum știe și poate, se stinge și se duce, dar poporul românesc, aproape de două mii de ani trăește pe aceste plăuri, șesuri și câmpii, și va trăi în vești. (Aplause nesfârșite. Minule întregi se aclamează Velici. Fișpanul și Ungurii stau tăcuți).

În punctul iubirii de neam, al realității postulatelor legale ale neamului nostru, în punctul doririi de a ne conserva, a trăi și a muri aici ca Români simțesc ca și mine trei milioane, simte ca mine tot sufletul românesc, chiar și aceia pe cari D-Voastră îi țineți de mai bunii patrioți de cât pe mine. (Aplause îndehgate.)

Chestia ce ne preocupă nu e chestie națională, nu e chestie românească, nici ungurească, este chestie umanitară, deci fac apel la sentimentele umanitare ale D-voastră, la inimile D-voastre de oameni cinstiți și Vă rog să nu stați sub presia vederilor poliției și să primiți propunerea amicului meu Dr. Stefan C. Pop. (Românii aplaudează; se fae d-lui Veliciu mari ovaiți. Mulți îi strâng mâna.)

Vorbirea lui Russu Șiriani.

Onorată congregație! După escelelentele vorbirii ale tovarășilor mei de luptă, mie puțin îmi mai rămâne de zis despre sângerosul măcel dela Șepreus, căci afacerea a fost luminată din toate punctele de vedere. Țin să mai stăruie însă asupra unui punct, asupra cărui se mai pot spune multe. Ș'acesta este lipsa de simț moral ce s'a dovedit din partea tuturor acelora cari sunt amestecați în afacerea aceasta.

Domnilor! Brutalități, sâlbaticii și chiar vărsări de sânge se mai întâmplă și aturea. Dar ceea-ce s'a petrecut cu acest prilej: să fie uciși niște cetățeni pacnici ai statului, la primărie, de geandarmi, în prezența fibirăului, și să nu știm nici după 181 zile cum s'a întâmplat afacerea, să nu fie nimeni nici măcar bănuț că-i vinovat și astfel să fie suspendat, ci pe autorul moral ori cel puțin răspunzător în primul rând, pe fibiriu d'acolo să-l vedem aici între noi, sfidându-ne cu cinism, asta încă nu s'a pomenit, etica

nu a fost batjocorită în chip mai ticălos. (Așa e! Rușine!)

Lipsa asta de simț moral s'a introdus însă și în sinul congregației, căci într'adevăr ce vedem? În loc ca D-Voastră să protestați alături de noi împotriva neomeniei și sëlăbăției sêvîrșită asupra unor pacnici cetățeni, cu votul D-Voastră vreți să acoperiți pe păcătoși. Ba ceva mai mult: vreți să respingeți propunerea făcută din partea noastră, propunere care nu țintește de cât la două lucruri: spre a se cunoaște vinovații și ajutor neîntârziat orfanilor jertfelor măcelului.

Vă închideți deci și din fața celui mai elementar sentiment: *al milei*, nu vreți să știți de cei suferinzi ci aplaudați pe vice-comitele, care încă el este de cătră pădure și suferinți în mijlocul D-Voastră pe fibirul ca și când prin isprava dela Șepreuş și-ar fi câștigat merite în cât să fie bun chiar de vicșpan! (Rușine, scandal!)

Eată ceea-ce mi-se pare mie mai trist în întreaga afacere. Cu atât mai trist, și în aceeași vreme mai de osândit, cu cât văzând noi ce vutet ați făcut pentru-că la Seghedin a fost împușcat un Ungur, deși acolo într'adevăr a fost revoltă, căci s'au spart ferestrele casarmei, au fost loviți cu petri oficerii și soldații, ușor ne putem gândi că nu vă pasă la fel de viața tuturor cetățenilor țării. Pe când noi Români, Vă asigurăm, ori față de cine s'ar fi sêvîrșit sëlăbăția, cu aceeași hotărîre am fi stăruiți pentru pedepsirea vinovaților și mângăierea și ajutorarea orfanilor.

Mă alătur de altfel la propunerea făcută de Dr. Pop și în interesul cîntă acestei congregații. Vă rog s-o imițiți și D-Voastră (Aprobări).

Vorbirea lui Dr. Suciu.

Onorată Congregație! Eu în toată proșura domnilor din fruntea comitatului nu vă decăt intenția să se ecologhească chestia. Ceea-ce poate resulta un singur lucru: popul va perde încrederea în justiție și văzând că omii fiind vinovați, nu se pedepsesc, — se umează în brațele socialismului, căci în nevinovăția lui și mai ales în desnădejdea lui, se leagă și d'un fir de paiu. Aduceți-vă numai aminte de grija ce v'a cuprins astă rimăvară când chiar prin satele aproape de Șepreuş și chiar acolo, s'a întins socialismul.

Mai este apoi o chestie: cine plătește heluilele companiei de soldați care a stat în satul sêrăcit și de altfel vre-o trei luni? Tot satul?

Dar asta ar fi să-i aducem la sapă le lemne pe bieții săteni. Ci să plătească *lomonii* carei au săvîrșit nenorocirea.

Termină declarându-se pentru propunerea lui Dr. Pop.

Rușinea cea mai mare...

Rușinea cea mai mare a fost că Ungurii au făcut adevărate ovațiuni lui *Csukay*, fibirul care s'a sculat să se desvinovățească, zicînd că nu-i vinovat de nimic, că n'a călcat legea.

Românii l'au apostrofat însă violent.

Alt scandal.

Dr. St. C. Pop luând cuvîntul (ungurește), zice: „Dacă asemenea crimă s'ar fi întîmplat la Agya“ (comună *ungurească* lângă Chișineu)...

Mai mult n'a putut să zică, pentru-că d-nii Văsarhelyi László și Nachtnébel Odón s'ar în sus ca niște steechi și strigă:

— Asta-i agitare, asta agită!

Coitalți Unguri fac și ei un sgomot infernal, încât Dr. Pop abea poate continua, zicînd:

Dar nici măcar nu știți ce vreau să zic. Așteptați! Vreau să zic: Dacă s'ar fi întîmplat la Agya așa ceva, noi și atunci cu aceeași țărîe am fi cerut pedepsirea vinovaților și ajutorarea nefericiților.

Termină recomandînd spre primire propunerea sa.

Majoritatea primește însă propunerea comisiei permanente.

Ședința se ridică la ora 11/2.

Ziua a doua.

La ședința de Joi nu mai sunt nici Unguri nici Români atăția. Se și credea că afacerile se vor rezolva fără multă vorbă. Unele dintre propunerile comisiei permanente au fost însă de așa natură, că Românii n'au putut să le lase să treacă fără a-i scărmana bine pe șovinisti delă comitat.

Pretențiunile naționale.

Prima discuțiune infierbântată s'a ivit când protonotarul *Schill* a propus ca adresa orașelor Seghedin și Cluj, în privința pretențiunilor naționale maghiare (de a se maghiariza armata) să fie prîginită. Adică: *din sinul congregației Aradului să se trimită d'asemeni la Dietă adresă*, cerîndu-se să se aducă legi pentru maghiarizarea armatei.

Mihai Veliciu după ce cere să se citească ce cuprind adresele susarătatorilor orașe, zice:

Onorată congregație! Se vede că trăim în zodia pretențiunilor naționale. Prea bine. Nici noi nu ne dăm îndărăt dela discuțiunea postulatelor naționale, mai ales că am avea atâtea de cerut, și încă și mai multe de apărut. Din adresele cetite ne convingem însă că d-voastră, Ungurii, vreți să introduceți naționalismul în armata comună, aceasta însă nu numai în *detrimentul celorlalte naționalități* (așa e, așa-i!) ci mai ales pe socoteala prestigiului armatei, care cheazăște poziția de mare putere a monarhiei.

Se aduce apoi și în loc rêu chestia în discuție. Cum, în congregația unui comitat locuit de Români, să se ceară maghiarizarea armatei, când noi într'una protestăm în contra maghiarizării pe alte terene, când zilnic arătăm cum legea de naționalități a rămas numai pe hârtie? Nu se va găsi Român cinstit care să voteze o asemenea propunere! Cum adică? Totul e în mâinile d-voastră și acum cereți și armata? Asta nici odată! Mai ales că știm la ce țintim.

Dacă totuși în locuri competente s'ar admite ca să se introducă și în armată naționalismul, apoi *Suum quique! Fiecărui naționalități să i-se dea în armată dreptul d'opotrivă!* Ce li-se de Ungurilor, și nouă, că și noi tot așa plătim dare și slugim în armată.

Propun trecerea la ordinea zilei peste adresele orașelor Seghedin și Cluj.

După M. Veliciu ia cuvîntul S. Secula.

Vorbitorul accentuiază că situația anormală și primejdioasă în care a fost țirită țara, starea de ex-lex, e produsul luptei vehemente a șovinistilor, cari în urmărirea utopiei lor de a maghiariza totul și-au perdut sârta și nu văd dezastrul în care duc statul, viața de stat, pacea și siguranța statului.

Aspirațiunile „naționale“, în numele cărora ei se ridică, sunt nerealisabile; și chiar de ar fi realizabile, nu pot fi admise de oameni cu judecata normală. „Nemzeti törekvésék“, pe cari vor că le stoarcă de sus și cu cari vor să presioneze în jos, aspirațiunile lor naționale subminează însă și temelii și organizarea monarhiei.

Țeara noastră nu este un stat național maghiar al maghiarilor ci este a noastră, a tuturor cetățenilor ei, fără deosebire de naționalitate! Decî toate instituțiunile ei trebuie să fie de așa fel, ca să nu gignească și să nu nedreptățească pe nici una dintre naționalități și nici să nu permită prerogative unei naționalități în contul alteia.

Același drept, și pe același cuvînt am putea să pretindem și noi Românii, ce și maghiarii, să ni-se dea și nouă armată națională română, ca și lor dacă s'ar întempla una ca asta cum a spus-o antevorbitorul meu. Căci legea ne asigură egala îndreptățire, car pe de altă parte, aici suntem și trăim ca români, în țara noastră, care este tot atât de a noastră cât și a maghiarilor, și în care pe baza egalei îndreptățiri ni s'ar cuveni și desfășurarea aspirațiunilor noastre conform firei și caracterului nostru național.

Noi Românii însă nu vrem răsturnarea ordinii și compromiterea situației monarhiei. Monarhia noastră, care are de împlinit un important rol în Orientul european, trebuie să rămână tare și puternică. Puterea ei zace în armata unitară, care are un șef, o disciplină, o organizare. De aceea, noi românii nu suntem pentru maghiarizare armatei, pentru spargerea unității ei, căci pe această armată unitară se întemeiază

forța și siguranța monarhiei, și prin urmare și siguranța popoarelor sale.

Șovinisti însă nu vor să știe de astfel de lucruri. Ei bagă politica în armată, fac agitații în armată, îndeamnă pe soldați la nesupunere și urlă gazetele când renitenții sunt pedepsiți. Ear în opinia publică maghiară se agită cu toată puterea, pentru „aspirații naționale“.

Și cei ce ar trebui să fie apărătorii stării de drept vin aci în congregație să se facă ecoul unor aspirații desastroase de visionari șovinisti?

Oratorul încheie declarînd că se alătură propunerii lui M. Veliciu.

Vorbește preotul catolic *Mauró*, care încurcă lucrurile și-i zice că doară nu vrem să facem aci armată ca în România, căci țeara asta-i ungurească...

— Dar locuiesc în ea și alte neamuri, — i-se strigă.

Traian Terebenț văzînd că unii Unguri sunt confuși și încurcă lucrurile, ține să facă deosebire că *Țeara Ungurească nu este stat național maghiar, ci este locuită de mai multe naționalități*, cari chiar după lege au acelaș drepturi ca Ungurii, nu ca Franța ori România, unde sunt numai Francezii ori numai Români.

La discuția asupra adresei comitatului *Heves*, în privința unei *armate independente maghiare*, Dr. Dr. C. Pop ține o cuvîntare arătînd cum totdeauna când Ungurii s'au pasionat pentru vre-o idee națională, pe noi, naționalitățile, ni-au găsit în față. De ce? Pentru-că totdeauna ei au ținut să se ridice pe ruina noastră. Așa și acum: vor armată națională ca să aibă cu un mijloc de maghiarizare mai mult! Nu se mulțumesc că de 36 ani calcă legea de naționalități și au mai făcut și legile dela 1879 și 1883, toate cu scop de a ne maghiarisa. (Ungurii protestează și strigă).

De geaba protestați, zice vorbitorul, doar chiar într'un ziar arădan deputatul *Hock* a scris că *armata independentă le trebuie Ungurilor pentru a frânge naționalitățile*. Deak și Eötvös n'a vrut însă asta, ci cu totul alte principii avea. Ei bine, noi ne ținem de ideile acestor mari Unguri și respingem utopiile epigonilor unguri de azi.

Punîndu-se la vot, propunerea comisiei întrunește însă majoritatea.

Scandal mare.

Venind în discuție cererea reuniunii economice de a i-se da ajutor pentru o expoziție, St. Pop spune: »Nu dăm nimic! Eri v'am cerut să ajutați pe orfanii și nenorociții ucișilor dela Șepreuş. N'ați vrut, și acum vreți să dați pentru expoziție de cîni? Asta nu merge«.

— Poate să te expunem pe d-ta, — îi zice *Török Géza* (din Șimand). Dar zice așa, mai încet, încât abia l'au auzit căi-va.

Dr. Pop fixându-l, îl întrebă: Ce ai zis? Ai curagiul să repeți?

Török repetă cuvintele sale de mai înainte.

Dr. Pop îi zice atunci indignat:

— *Ești un mizerabil (nyomorult!)!*

O furtună grozavă se născu atunci. Ungurii strigau ca scoși din fire: *Afară cu el, afară! Dar Români stăteau toți strânși uniți în jurul lui Dr. Pop. Erau elipe când credeai că cele două tabere se vor încăiera. Cu mare greutate fișpanul face liniște.*

— *Invit pe fișcul comitatens — zice — să pornească îndată în contra lui Dr. Pop cercetare pentru ofensă.*

Românii fac atunci un sgomot în căt nu se mai distinge nimic.

Veliciu, Russu strigă:

— *Dar cu Török ce e? El poate ofensa? Să-l auzim ce zice?*

Török se și scoală să vorbească, dar vicșpanul îi face semn să se așeze.

Românii protestează în contra acestei apucături ear Dr. Pop strigă puternic:

— *Nu mă las terorizat! Asta nu-i dreptate!*

Românii înaintează gesticulînd și strigînd către fișpan, care sună clopoțelul și galben ca ceara, dar mai galben era vicșpanul, — amenință:

— *Liniștiți-vă, că altfel disolv congregația.*

— *Disoalvă-o, nu ne pasă, răspunde Russu Șirianu.*

În sfîrșit se face rînduală și fișcul Dr. *Keresztes* ridică acuză contra lui Dr. St. Pop, propunînd 100 coroane pedeapsă pentru-că a otensat nu numai pe un membru al Congregației, dar și demnitatea debaterilor.

Dr. St. C. Pop se apără însă bărbătește, spunînd că nu se lasă terorizat, că atîta are: onoarea și dreptul, asta nu o lasă pradă însă nimînui, ori câte amende i-s'ar croi. Arată că ar fi cu cale să se invite *Török* a se declara căci el numai a răspuns la o insultă și dacă *Török* cere iertare, lucrurile pot să ia alta înfățișare.

— Pun la vot propunerea, — zice fișpanul.

Românii se ridică ear ca un singur om și protestează.

— Dar cu *Török* ce va fi, strigă

— Eu nu l'am auzit, zice fișcul altfel aș fi pornit în contra lui îndă cercetare.

— Dar dl *Török* nu tăgăduieșt lăsați-l să se declare.

Fișpanul ordonă însă votarea. Ungurii — afară de *Suhajda* — votează toți pentru pedepsirea lui Dr. Pop, Românii toți contra, *chiar și fibirul Mladin*, cărui Românii îi și strigă »trălăscă«! Ungurii fiind mai mulți, propunerea întrunește majoritatea.

E de notat, că bêtărul *Suhajda* voia să-și motiveze votul, dar fișpanul nu l-a lăsat.

În cele din urmă *Török* se scoală și spune că el a spus lui Dr. Pop »ceva așa ceva« nu-și aduce aminte bine, și se declară gata a depune 100 coroane drept amendă.

— Nu de asta-i vorba, ci să retragă ofensa, — îi strigă Românii.

Fișpanul închide incidentul spunînd că deoarece *Török* și-a exprimat părerea de rêu, nu este loc a se porni în contra lui cercetare și nici se pot primi cele 100 coroane ce voiește să depună.

Românii protestează ca într'un glas:

— **Asta nu-i dreptate! Trebuie să ceară iertare înainte de a se porni cercetare și a fi pedepsit Dr. Pop. Asta-i pîrtinire revoluțioară!**

Lupta împotriva șovinismului.

Discuție interesantă s'a născut în jurul adresei comitatului *Sepuş*, care îndeamnă congregațiile să ceară Dietei reforma legii electorale așa fel, în căt numai cei ce știu vorbi și scrie ungurește să aibă drept de alegere.

Cel dintăiu se ridică *Russu Șirianu*, care zice:

Onorată Congregație! Dacă s'a mai întemplat chiar în Țeara Ungurească să se aducă în discuția publică o afacere de așa însemnătate în chip așa de frivol și dacă s'a mai văzut vr'odată așternute pe hârtie chiar din partea șovinistilor celor mai încarnați o adresă mai stupidă, n'am lua cuvîntul, nu am fi surprinși. Stăm însă în fața unor gânduri atât de scâlciate, avem a face cu porniri atât de nemernice, încât ne simțim datorii să ridicăm cu putere glasul

împotriva acestei tentative ce se face asupra celor mai de căpetenie drepturi cetățenești ale noastre. Și suntem cu atât mai ales revoltați, cu cât vedem pătirindu-se această adresă, acest îndemn de a vă asocia și d-voastră la un atentat, din partea slujbașilor unui comitat locuit în majoritate covârșitoare de Români. Ei bine! Propunerea comisiei permanente, aberațiunea celor din Sepuș, o socotim drept îndrăzneță sfidare, împotriva căreia ne ridicăm bărbătește toți Românii de pe aceste scaune (puternice aclamări).

Cum, când zilnic vă laudați cu liberalismul D-Voastră, cași care n'ar mai fi de cât în Țeara Englezească, atunci când faceți vufet că ce iubitorii de dreptate sunteți și cu câtă jalozie vă apărați constituția țării, veniți cu planuri atât de păcătoase: să răpiți dreptul de căpetenie majorității cetățenilor acestui stat?! Căci dacă s'ar face o lege după-cum cer Zipserii din Sepuș, drepturile electorale ale naționalităților ar fi ca desființate. (Așa e! Bravo!). Nicî eu, care socotesc că știu destul de bine ungurește, n'aș mai avea drept electoral, căci ce ar fi mai ușor de cât ca președintele de alegere ori comisia electorală să zică: nu știu bine ungurește! Cât despre țărani nostri, ar fi cu desăvîrșire scoși din lege. Ei bine, noi protestăm să se facă în țeară drum unor astfel de idei scrintite și zic că e rușine că pot ajunge în discuție asemenea stupidități. Căci să zicem — ceea-ce nu-i de admis — că peste 30 ani, pe când voesc Zipserii să pună în practică legea, toate naționalitățile ar ști ungurește, fiecare sătean ar vorbi și scrie ungurește. Oare nu ar găsi șovinistii pretext și atunci pentru a-i despoia de drept ca astfel numai Ungurii să aleagă deputați pentru Dietă?!. Și peste tot: ce ege caraghioasă ar fi asta: drept electoral cu examen de limba ungurească? Rîsete între Români. Și ve întreb e D-Voastră, pe cei din fruntea comitatului și pe ori-ce Ungur mai lumiat la cap și care cunoaște lucrurile: ste oare cu puțință ca peste 30 de ii toți cetățenii statului să știe ungurește? Dar asta nu s'ar putea ajunge ci dacă chiar de azi încolo s'ar desna toate școlile nemaghiare (Așa e! avo!) Prin urmare s'ar răpi dreptul nstițional a o mulțime de cetățeni.

Și apoi ce lucru de ris, ce stupiditate: să voești a face lege pe care s'o puni în vigoare peste 30 ani (rîsete între Români și strigăte: Așa e!) căci atâta ne acordă nobilii Zipseri ca timp de tranziție, până atunci să învățăm adică ungurește toți. Vă întreb însă: câți dintre cei de acum vom trăi atunci? Să lăsăm deci ca cei ce-or trăi atunci să se înțeleagă între dînșii, să facă legi cum or pofti, ear noi să respingem cu indignare stupiditățile acestea, fructul gândirii unor descreeați, și să trecem la ordinea zilei peste adresa dela Sepuș. (Lungi aprobări între Români!)

Dr. St. C. Pop într-o vorbire zdravănă ungurească le spune buchile șovinistilor tot în înțelesul cum li-a spus antevorbitorul său.

Majoritatea primește însă propunerea comisiei permanente.

Alte afaceri.

Russu Șirianu mai vorbește apoi în contra propunerii comisiei permanente de a se îngreuna și mai mult ținerea armelor pentru săteni.

»Știm noi — zice — că D-Voastră, boerilor cari umblați la vînat și aveți păduri întinse, nu vă place ca țărani să aibe arme, pentru-că vezi Doamne, ar fi în primejdie vînatul D-voastră. Legile și regulamentele trebuie să se

facă însă nu după gustul câtorva, ci după cum cere binele obștesc. (Așa e!). Ear acest bine cere ca să nu îngreunăm nici petru săteni ținerea armelor, pentru-că a mai îngreuna, însemnează a-i împinge și mai mult spre sărăcie. Nu demult v'am dovedit, că pentru o parte mare a populației comitatului nostru, mai ales a celor de pe Murăș și din alte părți pe unde sunt păduri, lipsa de arme aduce cu sine lipsa de hrană. Și anume nu că astfel n'ar putea pușca vînat, ci nu pot să se apere de sălbaticii, de porci sălbatici și alte dihanii, cari le devastează holdele, le răpesc galițele din coteț și chiar viața lie în primejdie.

Eată de ce nu primesc propunerea, ci o socotesc numai ca un mijloc de a împinge la mizerie poporul de pe sate, lucru împotriva căruia protestez cu toată bărbăția (aprobări între Români).

Ungurii însă primesc și această propunere.

După-ce s'au desbătut și alte afaceri mai mărunte, ședința s'a ridicat la orele 1 și jumătate.

Tisza István despre naționalități.

Desfășurându-și în ședința de Mercuri a Casei Magnaților programul, eată ce a zis noul ministru president cu privire la politica sa de naționalități.

...Prima trăsătură caracteristică a politicii noastre este liberalismul; acel liberalism, care s'arată nu în realizarea unor anumite devise de șablon, ci în aceea, că toate aceste chestiuni cari sunt coapte pentru a fi realizate și acăr realizare este în adevăr necesară și răspunde adevăratei interese ale națiunii, să nusuim a le rezolva în spirit liberal (Aprobări). A doua idee conducătoare este punctul de vedere al edificării statului național. (Aprobări). Statul acesta l-a constituit înainte cu o mie de ani națiunea maghiară; națiunea maghiară i-a imprimat caracterul și statul acesta nu se poate desbrăca de caracterul său național maghiar. Dar tocmai în caracterul acesta național se cuprinde respectul de drept și toleranța față de cetățenii de altă limbă ai patriei. Nu-l putem șterge faptul, că aproape jumătate din cetățenii patriei nu aparțin rasei maghiare, ci alor naționalități. Și pe acești cetățeni de limbă străină ai țării cu sinceră iubire i-au primit străbunii nostri în pervazul constituției maghiare și i-au înzestrat cu largi drepturi. Politica maghiară bine pricepută o pretinde, ca drepturile acestea să se respecte și să se respecte în mod cinstit și în viitor și ca în dragostea adevărată frățescă să primim toate aspirațiile concetățenilor nostri de limbă străină, cari nu stau în contradicție cu punctul de vedere înalt al statului național maghiar și cu integritatea țării. O parte întregitoare a acestei concepții, și este interesul atât al statului cât și al naționalităților, ca statul să procedeze cu toată asprimea în contra acelor agitații fără suflet, cari țintesc a strica buna înțelegere între cetățenii patriei; dușmanii sunt aceștia ai statului și împotriva lor statul trebuie să se apere eventual cu înțetirea mijloacelor de retorsime de cari dispune azi. (Aprobări) Asta va fi obiect de preocupare; dar și naționalitățile trebuie să ia atitudine față de turburătorii pacii, o linie distinctivă să tragă între dînșii și aceștia, pentru-că dragostea frățescă care trebuie alimentată, numai atunci poate înflori, dacă concetățenii nostri de limbă străină vor răspunde la apelel acesta și vor exclude din sinul lor elementele parasitare. (Aprobări). Când vorbim despre cetățenii de limbă nemaghiară de sub Coroana Sf. Stefan, deosebit trebuie să facem amintire despre libertatea confesională, la care aderăm cu credință.

La chestiunea regulării salariilor funcționarilor a mai zis următoarele ce ne privește mai de aproape:

...»Mai este un important ram al serviciului public, serviciul instrucției confesionale. Acum când și statificarea administrației este prezentată ca un postulat al liberalismului, eu o declar că împregiu-

rările noastre nici când nu voi fi aderenți statificării învățământului. Este caracteristică la noi tendența, care tinde să scoată societatea și de pe acest mic teren al activității publice pe care teren și pân'aci a lucrat cu succese strălucite. Este generală plângerea că toate le face statul, și acum și pe aceasta unică instituție înfloritoare, cu trecut secular, la care ține cu ardore fiecare confesiune și pe asta statul voește s'o confişte. Punctul de vedere al statului este, că pe terenul instrucției statului să-și caute datoria în împrejurarea, ca să înființeze școli, unde cere lipsa, să umple lacunele și ca pe d'altă parte să fixeze acele timpuri ale culturii, cari trebuie ajunse la confesiuni — dar nu va îngreuna activitatea confesiunilor pe terenul instrucției. Datorința statului este, ca instituțiile confesionale să fie în primul rînd răspânditorii sentimentelor adevărate naționale, va griji guvernul poate mai vigii de cât predecesorii săi ca confesiunile să-și implinească datoria cu privire la propunerea limbii maghiare și la răspândirea culturii maghiare. Pe acele instituții, cari satisfac acestui criteriu, statul le va ajuta și promova, ca să stee la nivelul timpului. Proiectul de lege despre regularea salariilor, se va reîntoarce și la institutele confesionale; statul va fi în ajutorul confesiunilor, ca și cu privire la regularea salariilor să poată ținea aceste pas cu statul.

Ce-o fi?

După-cum se pare, nici Tisza nu va fi în stare să desarmeze în Dietă pe opozanți. „Magyarország“ de azi și aduce deja numele a 75 deputați cari s'au hotărît că fie ce-o fi, dar nu-l lasă pe Tisza nici să-și aleagă president (în locul lui Apponyi) nici să-și desfășure programul. Ear dacă ei se vor ține de vorbă chiar numai zece zile, cel-ce cunoșc de aproape planurile lui Tisza, spun că acesta îi va trimite acasă pe deputați, și se va pregăti pentru disolvarea Dietei. Va schimba fișpanii cari nu i-se par buni și dacă nu în iarnă, apoi pe primăvară vom avea alegeri noi.

Ni-se va da deci și nouă, Românilor, prilej să ne arătăm bărbăția: să alegem Români bravi în Dietă, ear nu să mai trimitem acolo slugi de ai guvernelor, cari pentru o vorbă bună a ministrilor sunt în stare să vîndă și neamul. După-cum voimicește vom lupta în deosebi în contra kossuthiștilor, căror pîndă acum încă nici un guvern nu li-s'a părut destul de aspru față de naționalități.

Ear bărbăți harnici români, avem. Avem și destul și încercați în luptă. N'avem, decât să urmărim luptele de prin comitate, și găsim acolo pe Români fruntași a căror alegere în Dietă desigur ar fi un mare câștig național.

Să stăm deci gata, căci nu știm ce poate aduce ziua de mâine!

D'ale socialiștilor.

Lalasinț, la 1/XI 1903.

la 1 Noemvrie s. n. a. c. s'a ținut în Lalasiuț com. Caras-Severin adunarea de social democrați, sub conducerea lui George Grozescu supranumitul „huri“ care e o persoană stricată, întemnițat fiind pentru mai multe neorderueli comunale, și a vîndut pămîntul moștenit de la părinți, treacă și azi în cea mai mare disordine familiară, și a câștigat de prieten pe Milentie Moțiu și Aron Blagoe „trabuc“ toți oameni cari din birt în birt și mîncă averea câștigată din sêp-tămână, pruncii din comună încă să miră de mirozaniile lor. Aceștia sunt d-le redactor măscaricii comunci noastre. Fă bine și îi publică să-i cunoască lumea toată, — că acești oameni n'au patrie; — publică prin sat că oamenii să nu plătească porție, darena, cult, spese comunale, cu un cuvînt amenință biserică, școala, și toate așezămîntele noastre cu descompunere, oamenii de bine din comună rid de ei și îi desconsideră.

Tot-odată Vă fac cunoscut că în 16/29 Octomvrie pe Ioan Galetar l'a sdrobit o bandă de hoști noaptea pe la 12 ore, și a luat de la dînsul lada cu 17 sute floreni, unii zic că pălăria hoșilor semăna pe pălăriile lalașintene, unii zic că hoșii au fost țigani ungurești supra numiți de

oamenii din Țiela „fileri“ căci Ioan Galetariu e din comuna Țiela.

Vești bune.

Cluj, 4 Noemvrie.

Cu bucurie apuc condeiu, ca să scriu câte-va șire cu vești bune despre viața românească din Cluj — îndeosebi despre tinerimea română universitară din loc.

Numărul tinerilor noștri înscriși la facultățile universității din loc — se urcă la suma de 160. Cunoscuta lipsă a mijloacelor de traflu împedecă două din trei părți a studenților noștri să se poată susținea în Cluj — dar cei rămași în permanență, până acum s'au dovedit destul de serioși ca să poată împlini datorințele unei corporații universitare române. Nepăsarea ce o arată unii față de interesele — comune — pare a fi cutropită de febrila lucrare a mulțimii.

Massa studenților. Intențiunea ultrașovinistului rector al universității, exprimată în cunoscuta sa ordinațiune referitoare la studenții nemaghiari, cari ar beneficia de favorul mesei academice susținută de universitate: — a avut rezultat tocmai contrar celui dorit de Măria Sa — pentru noi însă îndestulitor. La „mensa academică“ a universității să cauți și nu ai afla un român — iar masa românească prelângă cei 28 beneficiați, ocrotește în sinul său încă vre-o 10—15 studenți. Vorba, graiul românesc sună acolo dulce, cu deosebitele nuanțe ale provincialismelor, iar bieții noștri Români se simt acolo bine — ca le acasă.

Viața internă. Organizația rimei denotă o activitate serioasă sată pe zelul arătat din partea tineri față cu interesele comun sperează că ceștialați le vor urma, cunoscînd ținta propusă.

Ne-au legat speranțe mari de viitor »o seamă« din ei, deja de acum — și cei-ce au să le urmeze ne bucură. Cu atât mai mult, că a ajuns conducerea tinerimei un grup de tineri, dintre cari o parte au dat deja dovezi de seriozitate în muncă și aptitudine în conducere — mai mult decât, poate se aștepta dela ei — de altă parte, cei tineri din acel grup dau dovadă, că așteptările, încrederea pusă în ei, nu e zadarnică. Ear cei rămași de asemenea au dovedit că îi pricep și le urmează, conlucră cu ei. Dovadă, propusul de a ținea ședințe literare. — Inceputul deja e făcut. Cei-ce au participat au fost mulțamiți cu prima lor încercare. Sperăm că timpul va aduce cu sine ocazia — ca la astfel de ședințe literare să poată fi invitat și să participe și publicul român din Cluj.

Corul tinerimei d'asemeni e lucru laudabil. Când ne gândim, cu câte greutate e împreunată crearea și susținerea unui cor de studenți în Cluj — printre greutățile începutului am vedea succesul viitorului apropiat — basat pe diligența coriștilor și oboseala vrednicului conducător. Intențiunea tinerilor și aci e condusă de dorul de muncă, de a se manifesta și ar fi tare trist dacă acestul început destul de îmbucurător i-s'ar pune stavilă deja de acum. O spun aceasta, pentru-că într'adevăr s'ar observa din partea unor anumiți factori tendințe de acest fel. Cred că în loc de a pune pedecă liberei dezvoltări în direcția apucată acum — dovedită de bună — ar fi bine, consult, să ajutăm pe tineri pe calea apucată.

DIN DIETĂ.

— Dela trimisul nostru special. —

Budapesta, 4 Noemvrie. După toate presemnele, nici noul ministru președinte contele Tisza nu va reuși să restabilească pacea — pe cale dreaptă. Cu toate că numai ieri, ba chiar și azi dimineață, foile scriau că Tisza s'a înțeles cu opoziția și pacea e restabilită, — ședința de azi a dovedit, că opoziția nu vrea să cedeze, ci-i hotărâtă să continue cu obstrucția și contra lui Tisza.

Pe la 10 ore mulțime nenumărată mișuna pe dinaintea parlamentului, cerșind dela deputații ce treceau, bilete de intrare. Dar înzădar. Deja ieri nu se mai găseau de loc.

La 10, când vice-președintele Daniel Gábor deschide ședința, sala e plină de deputați, galeriile ticsite de curioși, în parte dame elegante și oliceri mai înalți. La ordinea zilei e demisia președintelui Dietei, contele Apponyi. Notarul citește scrisoarea de demisionare.

În sală nu e încă nici un ministru. Dintre miniștrii guvernului de mai înainte sunt de față Héderváry, Darányi și Wlassists, acești doi din urmă intră în sală primiți din partea opoziției cu aclamări sgomotoase.

Dacă guvernul a crezut că afacerea demisionării se va desbata în grabă, s'a înșelat. Rînd pe rînd se scoală membrii opoziției să vorbească în chestie. În bancile liberalilor se produce murmur, unul îi șoptește celuilalt că opoziția a hotărât să obstruiască și să nulase pe Tisza să se prezinte Dietei.

Szederkényi, șeful fracțiunii independentiste, e cel dintâi care ia cuvîntul. Arată la meritele contelui Apponyi, imparțialitatea lui; cere ca Dieta să nu ia demisia la cunoștință.

În același sens vorbește Kossuth și Hellebronth.

Se fac 11 ore, se fac 11 1/2 și discuția nu mai sfîrșește. Noul ministru așteaptă cu nerăbdare vremea să intre în Dietă.

Oamenii se înfierbântă. Intreruperile cad șiroaie, de multe ori nu se mai aude nimic; clopoțelul președintelui resonă fără efect.

La 12 ore vorbește Zichy Jenő, apoi Rakovszky, Ugron, Hoch care de care mai vehement, învinuind guvernul că el l'a silit de Apponyi să abdică, ca să poată pune în locul lui o unealtă oarbă.

Se naște un scandal de nedescris. Deputatul Kristóffy face observare la adresa lui Apponyi. Opoziția sbiară ca turbată.

E deja 1 fără un sfert și miniștrii încă tot în antișambră sunt.

— A főhadnagy ur várhat még! strigă Lengyel la adresa liberalilor.

D'odată se ridică un vifor de aplauze: Apponyi Albert a intrat în sală. Héderváry eșise cu puțin înainte și-l raportează lui Tisza despre scenele din sală. Tisza l'a capacitat apoi pe Apponyi să-și ridice cuvîntul, punînd discuțiilor capăt.

Cu glas tremurînd, Apponyi îi roagă pe toți deputații să ia la cunoștință demisionarea lui.

Tăcerea adîncă urmează după aprobarea lui, de care se folosește vice-președintele ca să suspende ședința pe 5 minute.

La 1 oră 10 minute intră noul guvern. Numai pe vremea obstrucției din Iulie s'au mai văzut scene ca cele de azi. Liberalii aplaudau, opo-

ziția striga și fluiera. »Hová főhadnagy ur?« îi strigă fără încetare. Tisza își ocupă locul și rămînînd în picioare începe să vorbească, dar nu se aude nici o vorbă. Opoziția a reînceput urletele. Ministrul-președinte vorbește înainte, îi întinde unui funcționar o scrisoare, ca s'o ducă vice-președintelui. Acesta o deschide: e rescriptul regesc despre numirea noului guvern. O dă notarului Szöcs s'o citească. Nu se aude însă nici o vorbă. Stenograful au urcat treptele ca să poată înțelege ce spune vice-președintele. Deputații sar de pe scaune, comisarii de sală grăbesc în apropierea lui Tisza, Lengyel Zoltán scoate un fluier și începe să fluiera. În vremea asta vice-președintele părăsește scena. Ședința e suspendată.

În jurul lui Tisza se formează un grup des. Mulți îl felicită și-l asigură de sprijinul lor. Intre opoziționali și liberali se încing discuțiunile. »Porcările, ce faceți. — Mișei! sunt apostrofați opoziționali.

Obstrucția de azi a înșcenat-o popularii și ei duc și isonul. După deschiderea ședinței scandalele se repetă. Rakovszky acuză pe vice-președintele Dietei cu ilegalitate: Fără a întreba de Dietă, a întrerupt desbaterile în jurul demisionării lui Apponyi, și a permis să se citească rescriptul regesc, declarîndu-l apoi că s'a luat la cunoștință, fără să fi întrebat Dieta. Holló e și mai aspru: cere ca Daniel să-și dea demisia. Vice-președintele încearcă să se scuze! a pus întrebarea aceea, a purces prin urmare corect. Deputatul Ráth se ridică și începe cu constatarea tristă, că parlamentul a ajuns până acolo, de vice-președintele ei cutează să spună un neadevăr. Citește stenogramele oficioase în care nu se cuprind cel e espuse de Daniel.

Tisza vrea să esplice procedura lui Daniel. Guvernul n'a avut de gând să se prezinte formal. Va face-o asta când peste câte-va zile își va ține vorbirea de program!

Süsse meg! — îi strigă de pe bancile opoziționale.

Se încinge o discuție vehementă în jurul regulamentului de casă. Ministrul președinte declară că rescrierile regești trebuie să se ia la cunoștință fără ori-ce desbatere Polonyi, într'o vorbire lungă îl combate. Rescrierile regești se iau la cunoștință, numai dacă cuprinsul lor nu e anticonstituțional. »Rescriptul care va cuprinde disolvarea parlamentului în ex-l-x nu-l vom lua la cunoștință, căci constituie un act anticonstituțional.«

Intre neîntrerupte strigăte și protestări discuția ține până la 3 ore, când se încheie ședința.

Alegerile de deputați în Bulgaria.

— Dela raportorul nostru special. —

Sofia, 3 Noemvrie 1903.

În ziua de 1 Noemvrie s'au făcut alegerile în toată Bulgaria. Resultatul a fost așteptat cu multă nerăbdare, de oare-ce agitațiunile opoziției au început deja cu o lună mai înainte. Pîn'acum nu se știe bine modul cum au decurs alegerile, dar putem presupune după primele știri, că peste tot s'a observat ordine și liniște și cu excepțiunea unor mici conflicte, nu s'a întîmplat accidente regretabile, cări sunt de altfel nelipsite în Bulgaria, cu ocazia alegerilor. Se notează unele disordine în provincie, în capitală a decurs totul în cea mai bună liniște.

Guvernul poate fi mulțumit de resultatul alegerilor. Va fi reprezentat în Sobranie cu 146 voturi, contra 42 ale opoziției. Putem spera că acest guvern de pace va fi de cel mai mare folos țării și dacă va reuși să ducă la sfîrșit bun chestia macedoneană, va avea o durată mai lungă, de cât multe guverne de mai înainte. Din opoziție au fost aleși Geșof, despre care se zice că ar fi făcut multe mituirii, apoi Danef, ceilalți șefi de partide: Zankof, Radoslavof și Melinof au căzut. Socialiștii în Bulgaria foarte numeroși n'au obținut nici un mandat. În capitală din 5500 de voturi a obținut guvernul (stambuloviștii) 3200 voturi.

Se vorbește în cercurile guvernamentale, că se va deschide camera cât de îngrabă. Se afirmă că se va deschide chiar Duminecă, însă în tot cazul înainte de 15 Noemvrie, avînd a se discuta budgetul țării alte și chestii de mare însemnătate.

Știrile din Macedonia ne spun despre noui lupte ce s'au dat în jurul orașului Monastir.

Turcia continuă de a demobiliza, însă până astăzi n'a dat un răspuns hotărît la reforme, probabil, că vrea oare cari schimbări. — ra. —

Demisia d-lui Al. Mocsonyi.

Di Alexandru Mocsonyi a trimis comitetului Asociațiunii următoarea epistolă:

„Onorat comitet central! Precum o știe onoratul comitet central, în urma stării slăbite a sănătății mele — spre viul meu regret — deja de mult nu mi-a fost posibil a împlini agendele mele ca president al Asociațiunii, și după-ce nici pe vitoriu nu am prospecte mai bune, cu părere de rău mă văd îndemnat a mă retrage din acest nobil oficiu, care mi-a servit spre mare distincțiune.

„Rog deci, ca onoratul comitet central să binevoască a lua act de demisiunea mea, din considerațiunile sanitare. Totodată, mulțumind călduros pentru bunăvoința ce mi-a dovedit on. comitet central în tot timpul, cât am avut onoarea de a sta în fruntea acestui cel mai însemnat așezământ cultural al poporului român din Ungaria și Transilvania, îmi iau voia a aduce le prețuita cunoștință a onoratului comitet central cum-că eu împreună cu vărul meu dl Zeno de Mocsonyi, donăm pentru Casa Națională 24.000 cor., care sumă zilele acestea va fi depusă la institutul de credit „Albina“.

„Nu mă pot concedia de d-niile voastre fără a da expresiune de o parte bucuriei mele asupra avîntului, ce'l luase Asociațiunea îndeosebi de când a estins sfera activității sale peste întreg poporul român de sub coroana Sfântului Stefan, de altă parte dorinței mele, ca activitatea, ce o desvoaltă Asociațiunea în împlinirea înaltei sale misiuni culturale, să devină din an în an tot mai rodnică spre binele material și moral al poporului român din patrie.

„Cu această dorință mă recomand și mai încolo bunăvoinței onoratului comitet central.

Birchiș, 24 Octomvrie n. 1903.

Dr. Alexandru Mocsonyi.

Demetriu Negreanu.

Sâmbătă în 18/31 Octomvrie a fost înmormintat în Beiuș mecenatele Dimitrie F. Negreanu. — Din incredințarea Prea Sfinției Sale Dluș Episcop a pontificat la înmormintare Prea Cuvioșia sa părintele protosincol V.

Mangra ajutat de Rev. Domni protopopul V. Pap și E. Moga și de 9 preoți din jurul Beiușului.

Fiind timpul frumos a participat la înmormintare tot Beiușul și mulți din jur. După pecetluirea sicriului, cortegiul a plecat dela casa defunctului spre biserica gr-ort. română. — Înainte mergeau cu steagul studenții gr-ort. români dela gimnasiul superior și școalele normale din Beiuș, urmîndu-le copii înbrăcați și corul seminarial din Arad, venit pentru această tristă ocaziune. — Corului urma preoțimea, apoi trăsura mortuară încărcată cu frumoase cununii depuse de către rudenii, comitetul parochial din Beiuș, senatul internatului diecesan gr-ort-rom., cărora le fusese președinte, și mai mulți stimători ai defunctului.

Intre sunetele triste ale clopotelor dela cele 4 biserici din Beiuș și frumoasele funebrale, cântate de corul din Arad, — cari încă vesteau moartea unui însemnat bărbat al bisericii și neamului din părțile beiușene, cortegiul funebral a ajuns la biserică unde s'a săvîrșit slujba înmormintării cu cea mai mare solemnitate. Răspunsurile precum și mai multe cântări funebrale li-a cântat corul seminarial din Arad, sub conducerea vrednicului profesor de muzică Trifon Lugojan, spre admirarea tuturor, cu deosebire a străinilor. — Predica a ținut-o Prea Cuvioșia Sa, accentuând răsplata slugei bune și credincioase și scoțînd în relief meritele defunctului pentru neam și biserică sa. — Cuvîntarea de iertăciune a ținut-o Reverendissimul V. Pap, iar la mormînt în numele internatului a vorbit rectorul Vasile Terebențiu. — După rugăciunea de deslegare, sicriul s'a așezat în mormînt, pe când corul din Arad cânta jalnic în planul cel secret.

Dimitrie F. Negreanu s'a născut în 15 Octomvrie 1832 în M. Telegd (Bihor). De mic a rămas orfan de părinți. Școalele elementare li-a început în locul natal, continuîndu-le la Beiuș, unde a absolvat cu succes bun 4. cl. gimnasiale. — Dedicîndu-se carierei comerciale, la recomandarea fericitului Nicolae Zsiga, a practisat în cele mai mari orașe din țară, până când s'a hotărît a-și deschide prăvălie.

Spre acest scop prevedința l'a trimis la Beiuș, ca să poată deveni cu timpul mecenate al nostru.

În anul 1858 și-a ajuns dorința, căsătorindu-se tot în acest an cu Augusta Moldovan, fiica lui Daniil Moldovan și Juliana, din familia nobilă Vas din Beiuș.

După 9. ani. în 1867 rămîne veduv, și îna această stare a trăit până la sfîrșitul vieții sale, strîngînd și crușînd pentru neamul și biserica sa.

Averea sa considerabilă a testat-o neamului său pentru împărțirea de stipendii studenților săraci.

Prin moartea lui Dimitrie F. Negreanu rămîne un mare gol în sinul bisericii noastre gr.ort. române din Beiuș, așa că noi în timpul din urmă, cu durere putem să exclamăm cu poetul:

»Din zi în zi pădurea bătrînă se rarește,

Azi un stejar, mâni altul, pe rînd se prăbușește.

Și largi poiene triste rămîn în urma lor.«

Odichnește în Domnul, fiu bun și credincios al neamului și bisericii sale.

Riv.

NOUȚĂȚI.

ARAD, 6 Noemvrie n. 1903.

— Depunere de jurământ și predică românească. Scrie „Fügetlen Magyarországnak”: Ne apasă ca un jurământ politica austriacă militară, omorătoare de neam. Spiritul epocii lui Bach, îngropată în scorbura vremurilor vechi, a renviat, și bântuie această țară și infectează sănătatea neamului cu aerul său otrăvicios. Lupta și năsuințele noastre sunt, să ne eliberăm de sub această presiune. Voim ca Maghiarul să fie stăpân pe partea sa. Nu vom suporta mai departe terorismul armatei austriace. Nu ne trebuie stăpânire militară, care ne permite toate, și e străin numai de accentele limbii noastre. Despre neplăcerile armatei, ne comunică și acum știri rușinoase, corespondentul nostru din Vászahely: În 3 Novembre a depus jurământul sârbătoresc recruții „honvezli”. Înainte de a se depune jurământul s'a ținut serviciu divin în casarma regimentului 62 de infanterie, la care au luat parte regimentul 22 de infanterie dela honvezli și al 9-lea regiment de artilerie honvedă, se înțelege recruții și oficerii. Serviciu divin l-a ținut un preot român. Preotul a predicat românește, în altă limbă nu s'a ținut nici o vorbire. Ordinațiunea aceasta se face de ris prin faptul, că 3 pătrimi dintre recruții infanteriei de honvezli sunt Unguri, ear recruții cavaleriei de honvezli sunt numai unguri. Ei St. comandant de armată, starea aceasta se va sfârși vr'odată. În țara noastră, pentru banii noștri, celor de singele nostru trebuie să li predice în limba noastră. Ear românul se poate duce în mânuși să predice în — Rumunyország.

Bieții patrioți: cenecăjiți sunt.

— Cutremur mare de pământ. Se telegrafiază din Londra. că în Fursic, în Persia, a fost un mare cutremur de pământ, căruia i-au căzut jertfă 350 de vieți omeștii: Sunt sute de răniți, 148 de fabrici de coroane s'au dărâmat, dintre bazare au mai rămas numai 32, celelate s'au nimicit. tot orașul e o mină. Foarte mulți medicii ruși, s'au dus la fața locului. Locuitorii au ajuns la sapă de lemn, și au rămas fără adăpost. Și întrepruperea liniei telegrafice din Franța a fost pricinuită tot prin acest cutremur.

— Restaurarea Reuniunii rom. de cântări din Oravita. Învățătorul dela școala nouă ort. rom. din Oravita-mont., d-nul *Gheorghe Jianu* a reușit a reînființa vechiul cor vocal, constător acum din circa 70 cântărești. În adunarea generală din 23 Oct. c. s'a constituit și biroul, alegându-și președintele: *Dr. Ioan Nedelcu*, v.-președinte *Constantin Cucu*, secretar *G. Telescu*, cassar *Fr. Tismonar*, bibliotecar *I. Verbașchi*, avocat *Dr. G. Groșșanu*, și dirigent al corului *G. Jianu*, ear membrii în comitet *I. Trăilă*, *B. Munteanu*, *Dr. P. Corneanu*, *I. Țăranu*, și *Dr. M. Groșșanu*. Dela acești fruntași probați se speră, că atât particular, cât și corporativ, vor putea să alimenteze în de ajuns viața acestei instituțiuni culturale de bun renume de altfel în părțile bănățene.

— Ț Pavel Roșu. A căzut încă un brad din codrul frunțășilor bănățeni. La 18/31 Oct. c. a. murit în Vrană (lângă Oravița) brăvul preot *Pavel Roșu* în vîrstă de 74 ani.

Econom model, cum era, ajungând la o stare materială frumoasă, ca frate de cruce, în ale naționale, cu fie ertat tovarășul său I. Tamașel, a pus și dînsul degetul pe multe rane d'ale neamului nostru prăbușit sub vitregimea vremilor. Ca filantrop la înălțime, ori unde i-s'a cerut, a dat. Comuna bisericăscă din Biserica-albă de pildă, numai de pe urma lui beneficiază astăzi o rentă lunară de 150 coroane dela casele bisericii. Deși lasă în urma sa numeroasă familie, copii, nepoți și strănepoți, nici când i-a eșit sufletul, nu i-au putut scăpa din viața interesele neamului, de cari a fost mereu călăuzit în viață. A testat 1000 cor. pentru biserică din sat și 1000 coroane pentru studenții săraci.

Înmormântarea i-a fost, Lună la orele 11. Asistență mare. Corul țăranilor din

localitate a cântat cu multă duioșie. Predica funebrelă a protopopului *Filip Adam* din Jam a fost pătrunzătoare. Tot astfel și pagniricul, ce i-l'a făcut la pomană preotul recunosător din Biserica-albă.

S'a rostogolit trupina, dar grație ocărmuirilor de sus, ne-a rămas mângâierea, că se perpetuează prin doi vîstari falnici: *Ion Micu Roșu*, care s'a ilustrat ca un povățuitor desinteresat în acest corn de țeară. din care pricină a și fost cu drept cuvânt supranumit, încă în coloanele Dreptății: „Un Roșu în Banat”. Apoi fiul său cel mai mic *Luhu*, căruia, ca proprietar, i-a rămas datoria sacră să calce și dînsul filantropicește în urmele tătâne-său.

Ear noi, cari l-am cunoscut și stimat pentru înaltele sale virtuți omeștii, îl zicem și din locul acesta — Dumnezeu săl ierte!

— Încă unul. Rînd pe rînd, să perd oamenii harnici. În zilele trecute (Joi 16/29 X) a fost petrecut la celea vecinice învățătorul *Crăciun Ignușia* din Ternova. Un esemplu de modestie și harnicie, atât în școală cât și în viața particulară. S'erman, prin străduința a ajuns să-și asigureze viitorul în toate privințele. Toți l'au iubit. — Comuna, cu mic cu mare a luat parte la trecerea cea mai de pe urmă, de asemenea și colegii săi s'au prezentat într'un număr frumos. Multime de cununii frumoase iau în podobit sicriul, iar colegii iau făcut cunună neperitoare adunând o sumă frumoasă de bani, cu destinațiune ca să se trimită la „fondul mesei studenților serman” din Brad. Serviciul a fost celebrat de 7 preoți iar la mormânt, învățătorul I. Groșșorean a ținut cuvântul de adio tu numele colegilor.

Să-i fie țărina ușoară! Și amintirea eternă. P. V.

† *Elena Nicoli n. Stefu*, soția fruntașului țăran *Ioan Nicoli* din Lipova, și sora învățătorului nostru *Nicolae Stefu* din Arad, Sâmbătă în 31 Octomvrie n. s'a mutat la viața vecinică — Repausata a fost o creștină tineră (abia împlinise 40 ani) plină de evlavie și dragoste către sf. biserică și școală. Țăranii de rînd, ea și soțul ei, ne-avînd dela nime nici o moștenire, prin sârguință și cruțare și-au agornisit o frumoasă casă în Lipova cu locuințe de mai multe familii, și o moară pe Murăș. Pe lângă acestea și-au crescut frumos și familia: un fecior e harnic și cinstit sodal-meseriaș în Arad, o fetiță a absolvat școala civilă rom. din Arad și preparandia cu examen de calificățiune; alta fată e acasă minoră. — Pe lângă acestea mulți săraci, zi de zi s'au hrănit în casa lor, căci repusata zicea: „dacă ne-dat Dumnezeu noauă, să dăm și noi altora”. A iubit pe toți, și a fost iubită și cinstită de toți!

Odihnească în pace!

Cea mai nestrăicătoasă cremă pentru înfrumșetarea tenului e crema de flori de liliac. un borcan costă 1 cor.

Pudră de flori de liliac 1 cutie 1 cor. Săpun de flori de liliac bucata 70 fil. Pasta Iuno 2 cor.

Pudra Iuno 2 cor.

— Mijloc sigur contra durerilor de stomac, a sgărciturilor și a catarurilor de stomac, contra boalelor învechite de stomac și contra lipsei poftei de mîncare, pe urmă un mijloc sigur purgativ fără dureri: e ceaiul întăritor de stomac al farmacistului *Kossuth*. O cutie de probă 1 cor. 20 fil., o cutie de probă 2 cor.

— Contra guturaiului, tusei, răgușelei, flegmei și a afecțiunilor laringilor are un efect miraculos pastilele de pept Senega. Se pot găsi în farmacia „Verg-Maria” alui *Kossuth*, în Arad, Piața Boross-Beni 150 (casa Dengl).

Felurimă.

— Cel mai bogăți oameni din lume. Un ziar englez publică un articol foarte interesant despre venitele și averile domnitorilor privați. Conform acestor statistici venitele țarului sunt:

324	coroane pe minut.
19,440	„ „ oră.
466,560	„ „ zi.
170,294,400	„ „ an.

Orî cât de mult se pare aceasta pe de parte nuatinge venitele „regelui de petrol” din America *Iohn D. Rockefeller*. Acestea sunt următoarele:

400	coroane pe minut.
24,000	„ „ oră.
576,000	„ „ zi.
210,240,000	„ „ an.

Articolul ziarului englez mai spune că în Statele-Unite sunt milionari o mulțime, cari în banii pot arăta mai ușor milioane în-

tregi, ca Țarul. Avera lui *Rockefeller* d. e. o prețuesc la 1200 milioane și numai în acții de „oleu trust” are 320 milioane. Avera lui *Russel Sage* ajunge 400 milioane, a lui *Iay Gould* 320. Peste tot venitele „regilor de comerț” sunt mult mai mari decât venitele domnitorilor europeni, ce se adeverește și din următoarea tabelă de comparație.

<i>Iohn de Rockefeller</i>	210,240,000 cor.
<i>Andrew Carnegie</i>	100,000,000 „
<i>Russel-Sage</i>	36,000,000 „
<i>W. A. Clarr</i> (reg. d. aramă)	32,000,000 „
<i>Iay Gould</i>	24,000,000 „
<i>Pierpont Morgan</i>	20,000,000 „
Ear dintre domnitori europeni astfel urmează cei șeasă cu cele mai mari venituri	
Țarul Rusiei	170,294,400 cor.
Sultanul Turciei	40,000,000 „
Împăratul Germaniei	14,256,000 „
Regele Italiei	11,143,000 „
Regele Angliei	9,040,000 „
Regele Spaniei	5,720,090 „

Crazimea unei mătuse. — La Exeter (Anglia) s'a desbătut zilele trecute procesul contra unei doamne, *Frances Day*, care a maltrat pe două din nepoatele sale, în vîrstă de 14 și 10 ani, în mod bestial. *Femea Day* este o persoană „educată”, fostă institutoare, care vorbește mai multe limbi. Ea a comis asupra celor două copile acte într'adevăr de necrezut; le ținea, de exemplu zile întregi închise într'un dulap, unde nu puteau nici să se miște nici să șadă; le lega iarna goale, afară, le spânzura de o grindă, le mușca, rupându-le bucăți de carne.

Această femeie — care probabil nu e în întregitatea facultăților ei mintale — a fost condamnată numai la 6 ani muncă silnică.

În țara fachirilor. — Se știe că una din specialităților fachirilor e aceea de a-și condamna corpul, pentru un timp mai mult sau mai puțin lung, la nemișcarea într'o pozițiune de obicei foarte incomodă „ca să-și supue corpul — cum zic ei — la dominațiunea spiritului, ridicându-se astfel până la perfecțiunea idealului”.

Un fachir indian de zece ani, — pare cu neputință așa ceva! — ține brațul stîng în pozițiune verticală, fără să-l lase jos nici măcar o clipă.

Nu e de mirare dacă, în asemenea condițiuni, articulațiunile brațului sunt anchilozate, și mușchii atrofiați, unghiile i-au devenit lungi și întortochiate ca ale pasărilor de pradă.

În mîna dreaptă fachirul ține un clopoțel cu care atrage asupra sa atențiunea lumii devote și milostive care-i dă de pomană. Și trebuie să spunem că fachirul capătă mulți bani, numai de nu s'ar sătura stînd în pozițiunea aceasta.

Răzburarea unui tată. — Săngerosul bandit corsican, *Giovanni Trameni*, a fost ucis de un bătrîn în vîrstă de 70 de ani.

Acum două luni acest bandiță a întălnit pe cîmp un copil de opt ani, pe care l'a ucis cu un foc de pușcă, cu toate rugăciunile victimei.

Copilul a murit după vre-o câte-va zile, însă a avut timpul să denunțe pe asasinul său.

Tatăl copilului un bătrîn de 70 ani, jură să se răzbuie și cu toată vîrstă lui înaintată, porni prin cîmpii și păduri.

După multe nopți petrecute sub cerul liber, nenorocitul părinte întălni, pe la orele 2 noaptea, pe bandiță.

Când fu față cu fiorosul tâlhar, mai înainte ca acesta să aibă vreme de a trage foc, bătrînul puse pușca la ochi și cu un glonț lovi pe bandiță drept în frunte.

Populația a făcut o prea frumoasă manifestațiune bătrînului părinte, care i-a scăpat de acel bandiță, care avea pe conștiința lui peste 30 de omoruri.

O anchetă originală asupra efectelor tutunului. — Un medic eminent în serviciul guvernului american, profesorul *Wiley*, pregătește o curioasă experiență spre a determina efectul uzului și abuzului tutunului, fără să vatăme acțiunea inimii, a plămînilor și a celorlalte organe. El își va face experiențele sale asupra a 18 oameni, împărțiți în trei categorii.

În timpul lunelîntîeu, acei din prima categorie nu vor fuma de loc, în luna următoare vor fuma câte trei țigări pe zi și acest număr va crește mereu până când va ajunge la cantitate de țigări pe care o fumează fumătorul cel mai pasionat.

Apoi, din nou abstenință completă. Acelaș lucru se va face cu tabacul de prisai și cu acel de mestecat.

În timpul acestor experiențe se vor examina în tie-care zi funcțiunile organice

ale indivizilor supuși la încercare și se speră a se putea determina în mod aproximativ, influența tutunului asupra organismului.

Prețul spiritului din Arad, 1 Noemvrie.

Spirit rafinat, vînzare mare	118.—
„ „ mică	120.—
„ brut vînzare mare	116.—
„ „ mică	119.—
100 chilogramă borhot uscat	12.80—13.—

Bursa de grîne din Budapesta.

50 chlgr. grâu pe Aprilie. cor.	7.76—7.77
„ „ săcară pe Aprilie	6.65—6.66
„ „ porumb pe Aprilie	5.39—5.30
„ „ ovės pe Aprilie	5.52—5.53

Bursa comerțului cu porci din Kôbánya.

Raport dela 4 Noemvrie.

Poreți grași (ungari), per. peste 400 Kgr	107—108 fl.
„ „ „ până la 300	113—114 „
„ „ „ tineri până la 320	114—115 „
„ „ „ tineri „ 250	— „
„ „ (sârbi) per. peste 280	116—117 „
„ „ „ până la 240	114—115 „

Bibliografie.

Au apărut și se afla de vînzare în librăria „N. Ciurcu” din Brașov următoarele cărți:

„Două turturele de aur”

poveste populară

de

Laurențiu Clorbea.

Ediția II.

„Ciripituri de drag”

conține

Doine populare, doine cătănești ș. a.

de

Nicolae Țuciu; Prețul 60 bani.

„Nașterea, viața și peirea

lui

Iuda Iscarioteanu”

data la iveală de un bătrîn dela

St. Munte; Prețul 24 bani.

„Cincizeci decolinde”

adunate de

Școlarii dela școale medii din Brașov

Sub conducerea lui

Andrei Bărseanu

(Ediția II-a, înmulțită).

Prețul 40 bani.

Red. respons. **Ioan Russu Șirianu,**

Editor **Aurel Popovici-Barclanu.**

INSERTIUNI ȘI RECLAME.

Candidat de avocat

se caută în cancelaria d-lui **Dr. N. Oprean**, în N.-Szt.-Miklós. Cel c. pracsă vor fi preferiți.

Doritorii să se adreseze direct.

33 8—8

Nou sculptor român.

Am onoare a aduce la cunoștința Orl d-ni Preoți și Învățători precum și Orl public român următoarele: ca sculptor c. lemn și subvenționat de stat absolvînd cursul de sculptură la școala de arte, sur în poziție să servesc în ori-ce vreme c. ori-ce fel de lucrări de sculptură, auritur: măsurit pentru Sfintele noastre biserici creștinești ca: *Iconostase (Temple), Strînă Tronuri, Scaune, Chivote, Uși, Răpiți, Moș mințuri, Cadre, etc.* Planuri după dorință. Pentru toate lucrările mele i-au garanț deplină, că sunt de prima calitate atât c. lucru cât și ca artă.

Atrăgînd atențiunea On. Public asupra împrejurării, că chiar buna cuviință ar aduce cu sine ca bisericile noastre să mînești prin maeștrii români să se înfrumșeteze:

Rog bunăvoința în special a Ono. oficii și comitete parohiale.

Cu tot respectul:

I. Iuliu Bosioc,

Sculptor și auritor. 1061 4—

Berliște, p. a. Jam, comit. Caraș-Severin
Premiat cu premiul I, Medalia de aur, argint etc.
și diplome de onoare pentru lucrări de artă.

Asigurați: viață, zestre, capital de întreprindere, rente, cazul morții, spese de înmormântare!

Agentura principală în Arad A BĂNCEI GENERALE DE ASIGURARE MUTUALĂ SIBIENE „TRANSYLVANIA“

primesc oferte pentru asigurări din comitatele: Arad, Bichiș, Bihor, Cenad, Caraș-Severin, Timiș și Torontal și le efectuează pe lângă cele mai favorabile condițiuni:

- 1. În ramul vieții: capitale cu termen fix, rente, zestre pentru fetițe, capital de întreprindere pentru feciori, pe caz de moarte, spese de înmormântare. Aceste din urmă de la 50-500 cor. se plătesc la momentul în ziua morții întempletate;
2. În ramul furtului: clădiri de tot felul, mobile, mărfuri, produse de câmp ș. a.;
3. Contra furtului de bani, bijuterii, valori, haine, rețevite ș. a. prin spargere;
4. Contra grădinei: grâu, secară, orz, cucuruz, ovăs, viș (vinea), plante industriale: cânepă, in, hîmof, nutrețuri, tabac ș. a.

Deslușiri se dau și prospecte se pot primi la agenturile noastre locale și cercușele mai în frunte care comună și direct prin

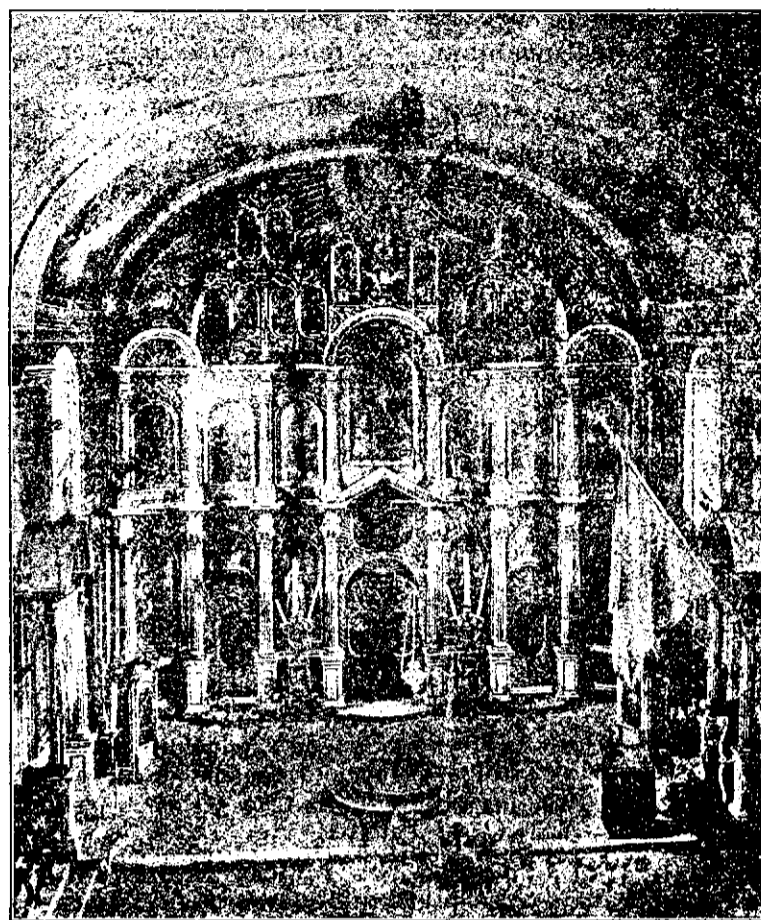
Agentura principală „Transsylvania“ în Arad Strada Széchenyi nr. 1. - Telefon nr. 899. 423 -146

Asigurați contra furturilor prin spargere: bani și tot ce aveți de pre

Asigurați contra grădinei: grâu, cucuruz, secară, ovăsul și toate plantele economice!

Asigurați contra focului: case, bucată, mobile, vestimenta, mărfuri!

Ioan Cotîrla și fiul, atelier de sculptura, tâmplarie și strugarie. Oravița-româna.

Aranjament complet pentru efectuare de iconostase (têmple), tronuri, jerturi, strane, chivoturi, răpi și ori-ce alte lucrări de lemnărie în bisericile noastre de rit oriental. Schițare și efectuare de planuri după comanda, mobile și tot felul de instrumente de școală, bănci, table, catedre, mașini de socotit etc. Prețuri moderate. - Garanță desvîrșită. La cerere atestate despre rezultate de până acum. 867 -23

„Nădlăcana“

instituit de credit și economii, societate pe acții în NĀDLAC (Nagylak) comitatul Cienadului.

Fondată la 1897 cu un capital social de 100.000 coroane în 1000 bucăți acții à 100 coroane.

Acordă: credite personale pe cambii, credite pe cambii cu acoperire ipotecară, credite pe obligațiuni cu cavenți și împrumuturi pe amanete și efecte publice.

Primește: depuneri spre fructificare, după cari institutul plătește contribuția erarială; ear deponenții primesc după banii depuși 5% interese.

Dirrecțiunea.

Valabil dela 1 Octomvrie 1903.

Mersul trenurilor.

Valabil dela 1 Octomvrie 1903.

Table with multiple sections: ARAD-BUDAPESTA, ARAD-TÖVIS, ARAD-SEGEDIN, and ARAD-IOSEFINUL-TIMIȘOAREI. Each section contains columns for 'Tur' (Departure) and 'Retour' (Return) with sub-columns for different train types (Accel., Pers., Mixt) and various stations (Gara). The table lists train numbers, departure times, and fares for various routes.